

FOLYÓIRAT
A PERENKIVÜLI TÖRVÉNYKEZÉS
 ÉS A KÖZJEGYZŐI GYAKORLAT SZÁMÁRA.

A MAGYARORSZÁGI KIRÁLYI KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE.

Szerkeszti Dr. Charmant Oszkár, főmei kir. közjegyző.

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KIRÁLYI KÖZJEGYZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE.

Előfizetési ár: egész évre 5 frt, fél évre 3 frt. Megjelenik havonként egyszer. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Fiume, Riva Szápáry S.

TARTALOM: Egy meglepő ítélet. — A porosz közjegyzőség. — A közjegyzői törvény revisiójának kérdéséhez.

EGY MEGLEPŐ ÍTÉLET.

I. Tényállás.

Az eset a következő: 1891. évi július havában Zaitz Józsefné szül. Loser Irma irodámban felkeresvén, könnyek közt panaszkodott a miatt, hogy édes atyja Loser Mátyás a Gleiwitzben meghalálózott anyai nagyatya után időközben meghalálózott nővére Márthára szállott, de ez után megint ő reá mint egyedüli törvényes örökösére háramlott, körülbelül 80000 frtot tevő örökséget már másodfél évvel ezelőtt felvette, és abból minden sürgős kérés daczára csak egy krajczárt is kiadni vonakodik, sőt még minden felvilágosítást is megtagad. Ő tehát azon kéressel bizza reám ezen ügyet, hogy a tényállásról Gleiwitzben meggyőződjem, és atyjánál a lépéseket ezen örökségi vagyonnak kiadása, vagy legalább elszámolása iránt megtegyem. Ő súlyos betegségére való tekintetből egyúttal végrendeletet is kíván alkotni; szándéka különösen mostoha testvéreinek szánt néhány hagyományon kívül egész vagyonát férjének Zaitz Józsefnek hagyni — nevezett atyját pedig — ki őtet meg akarja csalni (ipsissima verba) és vele szemben általában nem úgy viselkedik, mint az egy jó atyához illik, az örökségből teljesen kitagadni. Én úgy vélekedtem, hogy a dologban tévedés forog fenn és hogy az asszonyt atyja iránti elkeseredésében talán téves suppositio is befolyásolja, alapos tanácskozás után sikerült is meggyőződnöm arról, hogy az asszony, ha atyja felőli vélekedése alaptalannak bizonyulna, neki is jut-

tatna valamit, a mihez képest azt tanácsoltam neki, hogy várja be eljárásomnak eredményét, és ha már ma akar végrendeletet alkotni, rendelkezék úgy, hogy ha atyja elleni elkese- redése utólag indokolatlannak fog feltünni, ne legyen meg- fosztva atyja azon részesedéstől, a melyet neki rendes körülmé- nyek közt szánt volna.

Bár ez mind nem tartozik a végrendelet alakiságához, én mégis kénytelen vagyok az egész tényállást, különösen a végrendelet előzményeit is híven előadni, — ennek szükségét az olvasó utólag meg fogja ismerni.

Az asszony tanácsomat igen plausibilisnek tartotta, és el- határozta magát, hogy atyját csak feltételesen zárja ki az örök- ségből, ha t. i. a szóban lévő vagyonnak kiadatását megtagadná.

Csak mellékesen kívánom már e helyen megemlíteni, hogy az általam utólag constatált tények szerint az asszonynak fel- tevése mégis indokolt volt, úgy, hogy jó tanácsom egészen felesleges volt.

A midőn az asszony ekként végmegállapodásra jutott, a tanuk még jelen nem voltak, a fél azonban tekintve súlyos tüdőbetegségét, mely nem engedte, hogy egy messzebb kültelki lakásáról a másodfél órába kerülő utat még egyszer megtegye, nem akart távozni daczára annak, hogy a tanukért ment kül- döncz azon hírt hozta, hogy a tanuk (két magasabb állásban lévő takarékpénztári tisztviselő) csak a pénztári zárlat után, dél- után 1 órakor jöhetnek, mi az asszonynak legalább még egy teljes órai várakozását tette szükségessé.

Azt hiszem, ily viszonyok közt mindenki csak helyeslendi, hogy én már a beteg asszonyra való tekintettel is czélszerűnek tartottam, a már eltökélt, de hosszabb és komplikáltabb vég- rendeletnek fogalmazványát előkészíteni, természetesen azon czélzattal, hogy a mit mindig a legszigorúbban megtartani szok- tam, a féllal az utólag megjelenendő tanuk jelenlétében a fo- galmazvány felolvasása előtt végakarátját élő szóval elmondassam.

A tanuk valahára megjelenvén, most kezdődött azon tulaj- donképeni «ügymenet», a melyre az 1874. évi XXXV. t.-cz. 82. §-ának szabályai vonatkoznak.

Végrendelkező ugyanis előttem és a két tanu együttes je- lenlétében végakarátát élő szóval teljesen érthetően előterjesz- tette — mire a már előbb elkészült végrendelet fogalmazványát

nemcsak felolvastam (tehát csak a fél szóbeli kijelentése után) hanem a félnek az okirat minden egyes pontját meg is magya- ráztam, mire végrendelkező minden egyes rendelkezés után külön-külön (a mint ezt a tanuk is később vallották), oly megnyugtató módon kijelentette, miszerint a végrendeletet meg- értette és jóváhagyja, hogy a felől minden kétség ki volt zárva, hogy a végrendeletben semmitem foglaltathatik, a mit ő meg nem értett, s a mi saját akaratának kifolyása nem lett volna.

És hogy az olvasó az okiratnak alakiságát is megítélhesse, azt ezennel szóról-szóra ide iktatom.

«749/1891. ügyszám. — Közjegyzői okirat.»

«Elöttem Rupp Zsigmond budapesti királyi közjegyző előtt alulirt helyen és napon megjelent általam személyesen ismert *Zaitz Józsefné született Loser Irma* úrnő, takarékpénztári hiva- talnok neje (lakik Budapest II., Albrecht-út, Lónyai-palota), és a következő általam szintén személyesen ismert ügyleti ta- nuk, úgymint: Joób Károly úr magánhivatalnok (Budapest VI., gyár-utcza 24.) és Jely János úr, magánhivatalnok (Budapest I., mézáros-utcza 17.) folytonos és együttes jelenlétében követ- kezőképen fejezte ki élő szóval **végakarátját**, «mely kíván- ságához képest német nyelven vétegett fel.»

«1. Vor allem Anderen widerrufe ich endesgefertigte Irma Zaitz geborene Loser das vor dem Budapester königlichen No- taren Stefan von Görgey am 28-ten September 1890. unter Akts- zahl 482 errichtete Testament dem ganzen Inhalte nach, mit der Rechtswirkung, als hätte ich dasselbe überhaupt nie errichtet.»

«Dies voranlassend, verordne ich nun, nach reiflicher Über- legung für den Fall meines kinderlosen Ablebens rücksichtlich meines Gesamtnachlasses, speciell auch rücksichtlich jenes Vermögens, welches ich nach meinem zu Gleiwitz am 15. Feber 1890. verstorbenen mütterlichen Grossvater, Jakob Wetz senior, ferner nach meiner am 25. Feber 1890. zu Budapest verstorbe- nen Schwester, Martha Loser ererbt habe, Folgendes:»

«2. Vor allem Anderen bestelle ich folgende Legate, welche in baarem Gelde auszubezahlen sind, als:»

a) Zu Gunsten meiner Halbschwestern, den derzeit noch minderjährigen Kornelia, Malvine und Mathias Loser, jedem einzelnen ein Legat in der Höhe von 2000 fl., sage Zweitausend

Gulden, zusammen daher von 6000 fl., sage Sechstausend Gulden österreichischer Währung.»

«b) Zu Gunsten meiner beiden Cousinen, der derzeit ebenfalls noch minderjährigen Aranka und Ilka Dombay ein Legat in der Höhe von je 1000 fl., sage Eintausend Gulden, zusammen daher von 2000 fl., sage Zweitausend Gulden österreichischer Währung.»

«3. Rücksichtlich meines übrigen wie immerartigen, wo immer befindlichen Gesamtvermögens bestelle ich nun zu meine ausschlieslichen und unbedingten Universalerben, und zwar bis zur Höhe von ($\frac{2}{3}$) zwei Drittheile des gesammten Nachlasses meinen innigstgeliebten Gatten Josef Zaitz, und bis zur Höhe ($\frac{1}{3}$) eines Drittheiles meinen innigstgeliebten Vater, Herrn Mathias Loser, welche sich demnach an meinem gesammten Nachlasse in diesem Verhältnisse zu theilen haben.»

«Ich erkläre jedoch, dass dasjenige Legat per 10000 fl., sage Zehntausend Gulden österreichischer Währung, welches ich zu Gunsten meines geliebten Gatten in dem vor dem genannten Notaren am 28-ten September 1890. unter Aktszahl 481 abgeschlossenen Ehevertrage errichtet habe, in das obige Legat meines Gatten einzurechnen ist.»

«Wobei ich erkläre, dass mich bei dieser Erbseinsetzung diejenige Voraussetzung geleitet hat, dass von jenem Erbvermögen, welches nach meinem genannten Grossvater auf meine Schwester Martha überkommen ist, derjenige Theil von über 80000 fl., sage Achtzigtausend Gulden österreichischer Währung, welches sich derzeit bereits (durch meinen Vater übernommen) hier in Ungarn befindet, das ausschliessliche Erbrecht nach meiner Schwester im Sinne der ungarischen Gesetze mir zusteht und von jenem Theile dieses grossväterlichen Erbvermögens, welches derzeit noch in Preussen sich befindet, beziehentlich rücksichtlich welchem etwa die ungarischen Gesetze nicht Geltung haben, mindestens die Hälfte mir zusteht.»

«Sollte ich mich jedoch ob in beiden, oder auch nur in einer dieser beiden Voraussetzungen irren, oder aber sollte, was damit gleichbedeutend ist, beziehentlich was ich auch nicht annehmen kann, mein genannter Vater, Herr Mathias Loser aus was immer für einem Grunde sich weigern: das bereits übernommene Erbvermögen nach meiner Schwester Martha

Loser ganz, und das derzeit noch in Preussen befindliche Vermögen zur Hälfte in mein Nachlassvermögen einzubeziehen, beziehentlich von allem diesem ($\frac{2}{3}$) zwei Drittheile meinem Gatten zu übergeben, für diesen Fall bestelle ich hiemit mit Ausschluss meines genannten Vaters rücksichtlich meines gesammten und wie immerartigen, wo immer befindlichen und woher immer stammenden Vermögens zu meinen alleinigen, ausschliesslichen, freien und unbedingten Universalerben meinen Gatten: Josef Zaitz, so dass demnach für diesen Fall mein Gatte über mein Gesamtvermögen zu verfügen berechtigt ist. Doch auch in diesem Falle ist derselbe verpflichtet die im obigen Punkte 2. unter a) und b) errichteten Legate zu bezahlen.»

«Miről ezen közjegyzői okiratot felvettem és a félnek az ügyleti tanúk folytonos és együttes jelenlétében felolvastam, mire ő azt azon kijelentéssel, hogy jól megfontolt végakarátának mindenben megfelel, jóváhagyta és a tanúkkal együtt előttem sajátkezűleg aláírta, úgy, hogy ezek által az 1874: XXXV. törvényczikk 82. §-ában előírt szabályok megtartattak».

«Kelt Budapesten, (1891.) egyezernyolczszázkilenczvenegyedik évi július hó (31.) harminczegyedikén.»

«Zaitz Józsefné szül. Loser Irma s. k. Joób Károly s. k., mint tanú. Jely János s. k., mint tanú. (P. H.) Rupp Zsigmond s. k. kir. közjegyző.»

Ezen okirat a történeteknek egymásutánját hiven adja elő.

Constatálja különösen a bevezető záradékban, hogy végrendelkező a tanúk együttes és folytonos jelenlétében *elő szóval* adta elő végakarátját, «mely kívánságához képest német nyelven vétetett fel stb.» A végzáradék megint tanusítja, hogy a közjegyzői okirat a félnek ugyancsak az ügyleti tanúk együttes és folytonos jelenlétökben felolvastatott stb.

Ezen két záradéknak egybevetése minden kétséget kizáró módon igazolja azt, hogy *mielőtt* e felolvasás megtörtént volna, okvetlen meg kellett történni a végakarát szóbeli előterjesztésének. És hogy minden képzelhető cautela kimeríttessék, és minden még oly indokolatlan szörszálhasogatás is megelőztessék, per abundantiam még azt is tanusítja a végzáradék utolsó mondata, hogy az 1874. évi XXXV. t.-cz. 82. §-ának szabályai megtartattak, tehát azon, bár vitás szabály is, hogy végrendel-

kező végakarátát maga *élő szóval* adja elő a közjegyző és az együttesen jelenlevő két tanú előtt.

Úgyhiszem: constatálni azt, hogy az ügyleti tanúk «*az egész ügymenet*» alatt jelen voltak, kimerítőbben, óvatosabban és szabatosabban nem lehet.

De mit használ mind ez, a midőn találkozik híró: a kinek ez mind nem elég.

II. Az ítélet.

Ide iktatom most a kir. táblának (a kedvező első folyamodású bíróság ítéletét) megváltoztató ítéletét, melynek a végrendeletre vonatkozó enunciatiója és ennek indokolása így szól:

A kir. tábla «a budapesti kir. törvényszék 5836/897. sz. ítéletét megváltoztatja akkép, hogy Budapesten az 1891-ik évi szeptember hó 22-ik napján elhalálozott néhai Zaitz Józsefné Loser Irmának a keresethez másolatban *F)* alatt mellékelte Rupp Zsigmond kir. közjegyző által 749/1891. ügyszám alatt felvett okiratban foglalt végrendeletét, annak 2. pontjában *a)* és *b)* alatt felsorolt hagyományokat tárgyazó rendelkezések kivételével érvénytelennek kimondja, stb.»

Indokok: «Az *F)* alatti végrendeletre vonatkozóan az első bíróság ítélete fentebb kifejezett módon megváltoztatandó és az *F)* alatti végrendelet a 2. pont kivételével érvénytelennek kimondandó volt, mert a közjegyző által fölveendő végrendeletek tekintetében intézkedő 1874. évi XXXV. t.-cz. 82. §-ának egybefüggő és határozott rendelkezéseinél fogva nem mellőzhető az, hogy az ügyleti tanúk az ügymenet egész tartama alatt, tehát nemcsak az írásban foglalt végrendelet felolvasásánál és aláírásánál, hanem már akkor is, midőn végrendelező végakarátának közokiratba foglalása előtt élőszóval kifejezést ad, jelen legyenek.»

«A fenforgó esetben az örökhagyó végrendeletének felvételénél tanúként eljáró Joób Károlynak és Jely Jánosnak az 1868. évi 54. t.-cz. 190. §-nak megfelelő vallomásaival bizonyított, hogy ők a végrendelet megírása és felolvasása előtt, az örökhagyótól, végakarátának élőszóval kinyilvánítását nem hallották, annál jelen nem voltak.»

«E szerint tanúk a kir. közjegyző által felvett *F)* alatti okiratban részletezett ügymenet egész folyama alatt jelen nem

lévén s ennél fogva az, az 1874-ik évi 35. t.-cz. 82. §-a kivánalmának meg nem felelvén, a szóban forgó *F)* alattit, a fentebb megjelölt 2-ik pont kivételével érvénytelennek kimondani kellett.»

«Az *F)* alatti 2-ik pontjában foglalt intézkedés tekintetében történt rendelkezés, peres feleknek főképp azonban Loser Mátyásnak erre vonatkozólag kifejezett akaratán alapul, stb.»

III. Az ítélet bírálata.

Mindenekelőtt nem vagyok képes felfogni azt, hogy mi-kép lehet ugyanazon végrendeletnek egyik részét érvénytelennek nyilvánítani és másik részét mégis érvényben fentartani, a midőn az *alaki* hiányoknál fogva semmisített meg; mert szerintem vagy érvényes az egész végrendelet, ha megvannak alaki kellékei, vagy egészben érvénytelen az, ha nincsenek meg az alaki kellékek.

E kérdés a végrendelet külkellékeit tulajdonképpen nem érinti; de ha ezt mégis felemlítém, ezt azért tettem, mert ez is eléggé jellemzi a logikát, a melynek az ítélet a lényeges rendelkezésekben is existenciáját köszönheti.

a) A dolog lényegében pedig mindenekelőtt figyelmet érdemel az abbeli indokolás, mely szerint mellőzhetlenül szükséges lenne, hogy az ügyleti tanúk már akkor is jelen legyenek, midőn a végrendelező végakarátának «*közokiratba foglalása előtt*» élő szóval kifejezést ad.

Ehhez képest tehát a közvégrendelet, ha fogalmazványa az «*ügymenet*» megkezdése előtt már elkészített, még akkor is megsemmisítendő, ha a fél végakarátát a kész okiratnak *felolvasása* előtt a közjegyző és a tanúk együttes jelenlétében még egyszer előadja!

A kir. táblát kétségkívül azon suppositio vezérelte, hogy ha a végrendelet fogalmazványa már előre elkészült, akkor már ki van zárva, hogy a fél végakarátát, ha ezt a fogalmazvány elkészítése előtt a közjegyzőnek a tanúk távollétében már egyszer előadta, a fogalmazványnak bár elkészültével, de mégis felolvasása előtt a közjegyző- és a tanúk jelenlétében élő szóval *még egyszer* előadja, a mi pedig számtalanszor szokott előfordulni.

Azt hiszem azonban mégis, hogy az ebbeli indokolásnak formulázását csak fogalmazásbeli felületességnek kell tulajdonítanom.

Következtetem ezt legalább az ítélet legközelebbi bekezdésében foglalt indokolásból.

De minthogy mégis nincs kizárva, hogy az ítélet tábla a kérdéses indokolással csakugyan azt akarja kifejezni, a mit szó szerint formulázott, én később kénytelen leszek erre ismét visszatérni.

b) Azt mondja az ítélet továbbá, hogy a két tanú vallomásával **bizonyította**, hogy ők a végrendelet «megírása» és felolvasása előtt a végrendeletől végakarátának élő szóval való kinyilvánítását nem hallották, annál jelen nem voltak!»

A megírás és felolvasás tényét mindenekelőtt el kell választanunk.

Igaz, a tanúk azt csakugyan vallották, hogy a végrendelet «megírása» (helyesebben a fogalmazvány elkészítése) előtt nem hallották végrendelet akaratának szóbeli kijelentését, mert hisz akkor még jelen sem voltak.

De ha az ítélet azt is mondja: hogy a tanúk vallották volna: miszerint a végrendelet a végrendelet «felolvasása» előtt sem jelentette ki jelenlétükben végakarátát, **ezen állítás egyszerűen valótlan**.

Ily vallomást sem az egyik, sem a másik tanú egyáltalán nem tett, nem is tehetett volna, mert épen az ellenkező történt, sőt mi több, *erre vonatkozólag a per folyamán egyáltalán meg sem kérdeztettek.*

Ennek igazolásul: ide iktatom szóról-szóra a kérdőpontok ebbeli tételeit, és a tanúknak erre tett vallomásait.

Kérdőpontok: 4. «Az F) alatti végrendeletkészítésnél tanú jelen volt-e? Ha igen, mondja meg tanú, hogy a végrendelet egész tartama alatt volt-e jelen elejétől végig vagy pedig közbe-közbe eltávozott és csak az aláírásnál jelent-e meg tanú?»

5. «Ha tanú a végrendelet egész tartama alatt elejétől végig volt jelen, hallotta-e tanú, hogy az elhunyt a végrendeleti intézkedéseket, úgy mint az F) alatti végrendeletben megtevé vannak (igenlő esetben a tanúnak a végrendelet felolvasandó) *élő szóval előadta?*»

6. «Hallotta-e tanú a végrendelet aláírása előtt az elhunyt

szájából részéről azon kijelentést tenni, «hogy a végrendelet jól megfontolt végakarátának mindenben megfelelt? Ha igen, milyen szavakkal és milyen nyelven fejezte ki magát az elhunyt ezen alkalommal?»

7. «Való-e az, hogy az elhunyt az F) alatti végrendelet tanú jelenlétében a közjegyző felhívására sírás közben és minden megjegyzés és szó nélkül írta alá? * Hogy a végrendeletre nézve élő szóval semmiféle kijelentést nem tett?»

8. «Való-e, hogy a végrendelet a végrendeletalkalmával alig hallható hangon beszélt?»

Joób Károly tanú vallomása: «ad 4. Az F) alatti végrendelet mikor oda mentünk Jely János tanúval már készen volt megfogalmazva; az a jelenlevő végrendelet előtt felolvasatott, megmagyaráztatott s az ezt aláírásával eláta, a mely eljárás alatt úgy én, mint másik tanú állandóan jelen voltunk.»

«ad 5. Miután én a végrendelet írásba foglalásától felolvasás, megmagyarázás és aláírásáig jelen voltam, hallottam, hogy Loser Irma az általam elolvasott, másolatban F) alatt csatolt végrendelet minden egyes tételét élő szóval elfogadta, a mi úgy történt, hogy Rupp közjegyző minden egyes pontnál megállott s minden egyes alkalommal megkérdezte végrendeletet, hogy így óhajtja-e, mire az kijelentette, hogy igen.»

«ad 6. Az aláírás előtt kijelentette végrendelet, hogy az az ő előre megfontolt végakarátának megfelel. Hogy mily nyelven beszélt, **nem emlékszem.**»

«ad 7. Hogy végrendelet az aláírás alkalmával sírt volna, nem láttam. Végakarátának élő szóval a fenti szavakban adott kifejezést.»

«ad 8. végrendelet szava érthető hangon volt mondva.»

Jely János tanú vallomása: ad 4. Az F) alatti általam elolvasott végrendelet alkotásánál jelen voltam. *Úgy emlékszem*, hogy mikor a közjegyzőhöz mentünk, az már fogalmazványban készen volt, de azt Rupp közjegyző egész terjedelmében felolvasta, megmagyarázta és ezen eljárás egész tartama alatt jelen voltunk.»

* Mind ebből egy szó sem igaz! De hát nem tiltott furfang a kérdést úgy formulázni, hogy a tanúnak (ki a tanúvallomás ünnepélyességének hatása alatt is áll) valóság gyanánt szuggesztív oly tény, a mely nem létezett, — de melyet valóban bizonyítani a kérdezőnek érdekében áll — és hogy ennek folytán oly felelet provokáltassék, milyent a kérdező vár?!

«ad 5. Végrendelkező az *F)* alattiban foglalt végrendeletet saját végakarátának jelentette ki, azt a közjegyző élő szóval pontonként felolvasta, s arra végrendelkező azt jelentette ki, hogy az az ő végakarata s annak megfelel. Azt, hogy végrendelkező pontonként mondta volna a közjegyzőnek, hogy kinek mit és mely összeget szándékozik, **nem emlékszem**, hogy hallottam.»

«ad 6. Arra, hogy végrendelkező *mily* nyelven beszélt, **nem emlékszem**, úgy a szavakra sem, melyekkel a végrendelet elfogadását illetőleg kifejezést adott, de azt tudom, hogy a végrendeletet mint *megértettet* fogadta el és írta alá.»

«ad 7. Végrendelkező a végrendelettel alkalmával levert volt és úgy vettem észre, hogy siránkozott is. Rám azonban azt a benyomást tette, hogy *az elkeseredés abból származott, hogy gyengeségét tudva, végrendelkeznie kell*. Hogy a kényszerűség miatt lett volna siránkozó, nem merem állítani. *Aldírás előtt* kijelentette végrendelkező, hogy az az ő végakarátát tartalmazza, de hogy az aláírás alkalmával szólt volna valamit, nem hallottam. A végrendeletre *élő szóval* fenti kijelentést tette végrendelkező.»

«az 8. Végrendelkező ez alkalommal nagyon beteg volt már s alig hallható hangon beszélt, én azonban kijelentéseit meghallottam.»

A tanúk tehát azt vallják ugyan, hogy mikor ők jöttek, a végrendelet fogalmazványa már kész volt, mely vallomás meg is felel a ténynek; azt azonban, hogy az okirat *felolvasása előtt* a végrendelkező fél végakarátát *élő szóval elő nem adta*, sehol sem vallják és ezt (a mint már mondtam), nem is vallhatták volna, mert épen az ellenkező történt.

Pedig az ítélet épen ezen a tényen, — hogy végrendelkező fél végakarátát a tanúk jelenlétében élőszóval elő nem adta — tehát egy valótlan, sehol és semmi által nem igazolt, nem bizonyított, egyenesen *légből kapott tényen alapszik!*

Nem meglepő-e ez, kivált ha meggondoljuk, hogy az ítélet következményeiben az érdekelt felekre, az eljáró királyi közjegyzőre, sőt közvetve a közokirati intézményre nézve is kiszámíthatatlan erkölcsi és anyagi sérelmeket idézhet elő!

Okvetlen gondolkozóba kellett esnem, keresvén ezen szemmel látható tévedésnek kulcsát.

A favor judicis-t természetesen kizártnak tartom.

A *méltányossági* tekinteteknek sem tulajdoníthatok döntő befolyást. De azért időzzünk kissé a méltányosság kérdésénél. Bókot kell mondanom Loser Mátyás ügyvédjének, ki bizonyos külső tények ügyes csoportosítása, és az azokból vont következtetések által bizonyos ügyvédi ügyesség, nem akarom mondani furfanggal képes volt a méltányosságot kliensének javára felkelteni talán nemcsak a perben magában, hanem valószínűleg az információkban is; hisz nálam is iparkodott mellette hangulatot kelteni, midőn megtudta, hogy végrendelkező az én kezembe tette le ügyének képviselőjét, a mely végrendelkező halála után is hosszabb ideig kezemben maradt.

Végrendelkező férjét, az egyetemes örökös olyannak tün-tette fel, ki nejt, tudva már, hogy meg van benne a halálos betegségnek csirája, csakis azért vette el, hogy tekintélyes vagyonát kezére kerítse, és feltüntette olyannak, ki nejjével szemben a hűséget megbotránkoztató módon ismételve megszegte, stb., stb. Egy egész csapat — a monarchia minden vidékén elszórt tanura, — (cselédekre, varrónőkre stb.) hivatkozik, a kikről feltételezhette, hogy tudnak Zaitz József viselkedéséről, valamit, mit felhasználhatna stb. és azután szembe állítja ily lelkiismeretlen, hálátlan férjjel a gyengéden szerető atyát, kitől a tévútra vezetett leány szive egészen elfordult stb. stb.!

És ime, most ez az asszony halálos betegségében még végrendeletet is alkot e lelketlen férje javára! — persze rákényszerítve!

Azután néhány hónap múlva meg is halálozik, mire fellép a lelketlen férj, hogy az egész hagyatékot a szánalmat érdemlő apától elperelje! És ime, az ügyvéd még a perben felhívott egyik végrendeleti tanúnak vallomására is hivatkozik, mely tanu «úgy vette észre, hogy végrendelkező siránkozott», mely siránkozást tanu annak tulajdonítja, hogy a szegény asszonynak «gyengeségét tudva, végrendelkeznie kellett!» Hát persze, ha egy tanunak nem tényekre, hanem saját egyéni hangulatára vonatkozólag tett vallomása egyáltalán figyelembe jöhet, akkor csakugyan igaza van az ügyvédnek, ha az ilyen alkalmon kapva kap, hisz az ilyen tanuvallomásból megfizethetlen erkölcsi kapitalist lehet teremteni!

Azt persze nem tudta sem a tanu, de még az ellenfél

ügyvédje sem, (mert engem ki nem hallgattak), hogy ez az elkeseredés — ha olyant az illető tanú csakugyan felismerhetni vélt, de mit a másik tanú észre nem vett, épen az apa ellen irányult volt.

Nincs tehát kizárva, hogy a kérdéses ítélet legalább részben az ily méltányossági tekintetből való segíteni akarásnak tulajdonítható. Lehet, mondom, de nem akarom állítani, ítéljen maga az olvasó, én legalább azt hiszem, hogy azon idők, a melyben a felsőbb bíróságok túlságos befolyást engedtek a méltányossági tekinteteknek a jog rovására, már rég megszűntek.

Meglehet azonban az is, hogy az illető tanácsot azon meggyőződés vezérelte, hogy akár hallották a tanúk végrendelező szóbeli akaratnyilvánítását a fogalmazvány felolvasása előtt, akár nem, az a tény maga: hogy a fogalmazvány már kész volt, mikor jöttek, elégséges ok a végrendelet megsemmisítésére.

Ez természetesen annak meghatározásától függne, vajjon az idézett 82. §. szerinti «ügymenet» mikor kezdődik.

Alább reátérek még az «ügymenet» kérdésére. Itt csak annyit akarok jelezni, hogy olyféle követelmény, miszerint a tanúk az okirat megfogalmazása, illetve megírása alatt is jelen tartozzanak lenni, egyszerűen abszurdításra vezet. Mert lehetnek és vannak is nem egy, két vagy három oldalas, hanem tiz, tizenöt és husz és még több oldalas végrendeletek is. Végrendeletek, melyek körül a végrendelező intenczióinak megállapítása és az éppen a végrendeleteknél okvetlen szükséges legnagyobb szabatossággal való megfogalmazása nemcsak órákat, de napokat vesz igénybe. Hányszor javít, hányszor változtat azután még a fél a már kész fogalmazványon! A fenti követelmény mellett ilyen esetekben félnek, tanunak, közjegyzőnek állandóan, megszakítás nélkül, esetleg napokon és éjszakákon keresztül együtt kellene maradniok. Nem! Józanul lehetetlen ilyen követelményt felállítani és teljesen elég kell hogy legyen, ha a fél a fogalmazvány elkészítése után, illetve a már előkészített okirat felolvasása előtt adja elő előszóval a tanúk és a közjegyző jelenlétében végakarátát. Az «ügymenet» még a legszigorúbb felfogás szerint is csak ott kezdődhetik, mikor a végrendelező a tanúkkal együtt a közjegyző előtt megjelenik s eloadja, hogy végrendelezni akar és miként. Mellékes dolog, hogy az okirat akkor már elő van készítve vagy nem. Ha elő

van készítve, az ügymenet az okirat felolvasásával folytatódik s végrendelező megerősítő nyilatkozatával, valamint az aláírásokkal, illetve a közjegyzői pecsét ráhelyezésével befejeződik. Minden egyéb konstrukció elméletileg megokolhatlan és gyakorlatilag kivihetetlen.

Hogy ez a legszigorúbb felfogás a helyes-e, illetve, hogy a törvény még ennél is nem kevesebbet kíván-e, arra szintén még rátérek.

Tudjuk különben, hogy a judikatura e pontban nem egészen megállapodott és mi, közjegyzők, leginkább érezzük ennek az állapotnak súlyát.

Mindenki törekszik mennél többet tenni, csak hogy kimerítsen minden képzelhető óvatosságot. Ismerek egy kartársat, a ki pl. óvatosságból a végrendelet alkotása dolgában előtte nyilvánult *legelső* jelenséget is felemlíti az okiratban, legyen az bár még oly jelentéktelen is. Ismerek közjegyzői okiratot, a mely körülbelül így szól: «Elöttem X. kir. közjegyző előtt megjelent alulirt napon A. B. fél (következik polgári állás és lakás) és kijelentette, hogy ötöt X. Y. asszony (lakik . . .) azért küldi, hogy engem felkérjen, miszerint ötöt meglátogassam, mert végrendelezni óhajt, a minek folytán én alulirt királyi közjegyző a nevezett fél lakásán (szabatosan kitétetett) megjelentem, hol a nevezett felet (polgári állás megjelölése) az ágyban félig ülve, félig fekvé találtam stb. (következik most a végrendelezési szándéknak nyilvánítása és azután később mind az, a mi a tulajdonképeni ügymenethez tartozik).

Ha ily fontos aktus dolgában a humornak egyáltalán helye volna, akkor az tételezném fel, hogy az illető kollega szándékosan kívánta bizonyos csipős humorral teljesíteni hivatását, hogy a formalizmus túlhajtását ad absurdum demonstrálja.

De másrészt nem csodálkoznám azon sem, ha — a mint feltételezem — az illető kartárs a leírt módon teljes komolysággal járt el, így kombinálva: mennél többet teszek és mondok, annál biztosabban találja meg a legscrupulosusabb biró is aktusomban azt, a mit keres.

Hogy az ilyen eljárás magában is czáfolata annak a lehetetlen követelménynek, azt tán mondanunk sem kell.

De az ítéletablának ítélete általános szempontból bírálva is nagyon gondolkozóba ejti az embert.

Először is igen tanulságos az, különösen a közokirat természetének és tulajdonképeni céljának szempontjából ítélve. Az ítélet irgalmatlanul arcul csapja a közokiratok intézményét.

Láttuk, hogy úgy a közjegyző, mint a tanúk saját aláírásuk mellett, *magában az okiratban* tanúsítják, hogy végrendelező akaratát előttük *élő szóval* jelentette ki, és ráutaltam már, hogy az okirat szövegezéséből, az abban felemlített egyes tényeknek egymásutánjából csak egyedül azon helyes következtetést lehet vonni, hogy a tanúk előtt történt *szóval való* kijelentéssel kezdődött az «ügymenet», mert az okiratban e szóval való kijelentés legelső helyen tanusíttatik, és mert minden egyéb nyilatkozat és tény, a mely a szóval való kijelentése után következett az okirati kijelentések sorrendjében is csak később említetik fel.

Így közvetlenül e szóbeli kijelentés tanusítása után talál-tatik az okiratban felvéve maga örökhagyónak végakarata, és csakis ennek befejeztével konstatáltatik megint utólag az okirat felolvasása, a fél újabbi jóváhagyó nyilatkozata és az aláírás stb.* Azután pedig az okirat végzáradékában még egyszer tanusíttatik, hogy a közjegyzői törvény 82. §-ának szabályai, különösen tehát a b) pontjának azon szabálya is megtartott, mely szerint a tanúknak a szóbeli kijelentésnél is jelen kell lenniök.

Hova jutunk mi közokiratainkkal, ha még a legjobbhiszemű tanú is arra, a mit Isten tudja hány évvel kihallgatása előtt hallott, a kihallgatás idejében akár a tényekre, akár a tények

* Hát persze a gyengébbek kedvéért talán szintén jobb lett volna, ha azon bizonyos kollegám példáját követve, az okiratban is az egymásutánnak tényleges lefolyását feltüntessem, azt különösen, hogy Zaitz Józsefné előbb egyedül jelent meg, végakarataát első ízben előttem a tanúk távollétében adta elő, a melynek egyik pontjától azonban a velem tartott eszmecsere alapján eltért, továbbá, hogy midőn már végmegállapodásra jutott, de a tanúk még mindig nem jelentek meg, arra kért, hogy időnyerés céljából fogalmazzam meg az okiratot, és hogy a tanúk csak ennek elkészültével jelentek meg, a mire ő, mielőtt az okirat felolvastatott volna, felszólításomra a tanúk együttes jelenlétében módosított végakarataát újból élő szóval előadta stb. stb.

Ha a kir. táblai ítélet felfogásában haladunk, akkor csakugyan nem maradn egyéb hátra, mint így formulázni a közjegyzői okiratokat.

egymásutánjára vissza nem emlékszik vagy furfangos kérdésekkel tévútra vezettedik, *s mégis ily vallomástól tételnék függővé a közokirat sorsa?*

Ime, a mi esetünkben is két, az intelligentia magas fokán álló, tekintélyes, előkelő polgári állásban levő jellemes és elfogulatlan tanú, bár vallomásuk nem is egészen három év előtti dolgokra vonatkozik, még a legfontosabb kérdésekre is így felel, és pedig több helyütt: «úgy emlékszem», «nem emlékszem» stb. Egy valami előttük persze megdönthetetlenül tisztán áll, mert arról ugyancsak, mint intelligens emberek a legalaposabban meggyőződtek, hogy t. i. mindaz, a mi az okiratban foglaltatik, a végrendelező félnek jól eltökélt akaratata volt.

Követelheti-e törvényhozó és bíró, hogy a tanúk, ha már mindazon tényekre és nyilatkozatokra, melyekre az akarat helyes nyilvánításáról való legbensőbb meggyőződésüket alapították, teljesen és határozottan vissza is emlékeznek, még azt is, hogy az illető nyilatkozatok *sorrendjét*, a tények egymásutánját is bevessék emlékezetükbe, hogy azt azután nem három, hanem talán 25 év után is hűségesen előadhassák? Különösen, a midőn laikus tanú nem is tudja, hogy esetleg a nyilatkozatok *egymásutánjában* is fekszik egy lényeges kellék, (hisz ezt a fenforgó kérdésben még a jogászok legnagyobb része sem tudja). Hát ezt egy embertől józanul követelni nem lehet.*

* Hogy mily veszélyes, hogy ne mondjam lelkiismeretlen dolog egy közokiratnak érvényességét a tanú emlékezőtehetségétől függővé tenni, azt ezen esetben is demonstrálhatom.

Joób Károly az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztárnak igazgatója, a mint már mondtam, feltétlen bizalmat érdemlő, az intelligencia magas fokán álló férfi. Folyó évi július havában találkoztam vele, nem állhattam meg, hogy az akkor előttem már ismert ítélet és tanúképen történt kihallgatása dolgában vele szóba ne álljak. Mindjárt a legelső megszólításra rám bámult, mert arra, hogy ez ügyben tanúképen kihallgattatott: többé **épenséggel vissza nem emlékezett!** És csak akkor: a midőn még vallomását is közöltem vele, kezdett emlékezete lassan-lassan földeregeni. A végrendelezés körüli közbenjárására már jobban emlékezett vissza, de szintén nem elég tisztán. Így különösen visszaemlékezett arra, hogy az okirat felolvasása előtt felszólítást intéztem a félhez, hogy adja elő a tanúk előtt jövetelének célját és midőn ezt megtette, hogy arra is szólítottam fel, miszerint fejtse ki a tanúk előtt végakarataát; többre azonban mint arra, hogy a fél kijelentette, miszerint férjéről kíván gondoskodni — már határozottan nem emlékszik, — ha egyébiránt majd eszibe fog jutni a tényállás, esetleg Jelyvel való beszélgetése után, akkor talán képes lesz, emlékezetből is határozottabban vallani. Egy hónappal rá vele megint

Ha pedig a törvényhozó ilyesmit követelne, úgy a mint az ítélőtáblának illető tanácsa e részben követeli is, akkor az a legjózanabb törvényhozási politikát megsérti, mert akkor *a közhitelességnek súlyát nem a közhiteles szakértő és bizalmat érdemlő és külön e célra törvényhozásilag kreditt közeg által a törvény szabályai szerint szigorúan felvett és a tanúk által is aláírt instrumentumba, hanem pusztán csak a gyarló embernek emlékezőtehetségébe helyezné!* S akkor ily felfogás mellett a közokirat, mint ilyen nem ér egy fagarast sem, s kár volt akkor a közokirat intézményét, de magát a közjegyzői intézményt is, mint közhiteles intézményt megteremteni. Franciaországban és mindazon országokban, a melyekben a francia törvény divik, a közjegyzői okirat és általában minden közokirat ellenében kizárólag csak az okirathamisítás bizonyítása van megengedve, a közjegyzői okirat tehát csakis büntetőjogi úton semmisíthető meg, feltéve természetesen, hogy a közokirat a külalakjára nézve a törvény szabályainak megfelel.

Nálunk persze a közokirat ellen a polgári peres úton is van ellenbizonyítéknak helye.

Ebből a bírónak egy fontos következtetést kellene levonnia! Mindaddig ugyanis, míg a jövő codifikációja a közokiratoknak bizonyító erejét sajátlagos természetéből folyólag, és az ellene alkalmazható ellenbizonyíték elveit szabatosan meg nem állapítja, (mely tekintetben szerintem lehetetlen lesz a francia

találkozván, a kérdéseket ismételtém, mire ő megint csak azon kérdéssel állott elő, hogy hát csakugyan kihallgatták-e őt tanúnak? mert arra csakugyan nem emlékszik. (Úgy-e hihetetlen!) Ő Jelyvel ugyan még nem beszélt — de annyit egész positive tud, hogy mind az, a mi a végrendeletben foglaltatik — a félnek jól megfontolt akaratát képezi, mert arról a fél ismételt kijelentése folytán annak idejében alaposan meggyőződött.

Azt hiszem, kívánatra e tanú bármikor kész ezen beszélgetésünk tartalmáról bizonyítványt kiszolgáltatni.

A másik tanúval ez idő szerint még szóba nem állottam, nem is tartom szükségesnek.

Hát nem jellemző adat ez? E minden kifogáson felett álló tanú 1894. évben tanú gyanánt hallgattatott ki és esküt tett, tehát oly cselekvényt végzett, a mely fontosságánál és ünnepélyességénél fogva mégis minden öntudatos emberre állandó benyomást tesz és az emlékezetbe jól bevésődni szokott! És ez a tanú erre már harmadfél évvel rá nem emlékszik, sőt még akkor sem emlékszik rá, a midőn tanúsására gyarló emlékezetével szemben, mint pozitív tényre figyelmeztetik. És ily tanú több év után visszaemlékezzék egy hosszabb és komplikáltabb végrendeleti aktus minden egyes fázisára, subtilitásaira, és a nyilatkozatok egymásutánjára is?!

törvény alapelvét kiindulási pontúl el nem fogadni, mert ott a közokiratok intézményét évszázados gyakorlat megállapította) szóval, míg a törvényhozás nem intézkedik, hogy a törvény szabályainak megfelelő közokirat kedvezőtlen esélyek, vagy rosszhiszemű törekvésekkel szemben megoltalmaztassék, addig magának a bírónak kell minden óvatosságot kimeríteni a közokirat ellenbizonyítékainak megbírálásánál és e tekintetben inkább konservatív és védő álláspontra kell helyezkednie, mert ezt a törvényhozás által megteremtett intézmény érdeke követeli, a mihez annyi vitális érdek fűződik a jogéletben.*

IV. Egy vitás elvi kérdés.

De most egészen eltekintve a kir. tábla ténybeli tévedésétől, azt hiszem szívesen fogadják kartársaim, ha ezen alkalmat felhasználva magam részéről is hozzájárulok a 82. §. b) pontjában foglalt rendelkezésének megvilágításához, mely karunkban is már annyi controversiát felidézett. A vitás kérdés az: vajjon csakugyan szükséges-e, hogy végrendelező a tanúk előtt még a közjegyzői okirat *felolvasása előtt* jelentse ki élő szóval végakarátát.

Szerintem sem a szószerinti értelem, sem a szellem szerinti értelemnél fogva: *nem!*

a) A mi a törvény szó szerinti értelmét illeti, jöjjünk csak

* Sőt már magának a bizonyítéknak *construálásában* is ki kell meríteni minden óvatosságot. Csakhogy az a baj, hogy a közokiratra támaszkodó fél a bizonyítási eljárás vezetését rendszerint kiadja kezéből. a midőn a közokirat dolgában védő, tulajdonkép passiv álláspontra helyezkedik, mi a tapasztalt judikaturával szemben kétszeresen veszélyes!

Holott, ha a különben helyes elvi álláspontját feladva, maga provokálná az okirat tartalmának külön bizonyítását és (a jelen eset példáját tartva szem előtt) mindenekelőtt követelné, hogy maga az *eredeti közokirat* a tanú előtt felmutattassék, hogy azon sajátkezű aláírását felismerhesse s ennek folytán az okirat tartalmára nézve is, tudva azt, hogy a mit aláírt: azzal csak valóságot erősített meg, határozott és helyes vallomást tehessen, és pedig nemcsak általában, hanem az okiratban felemlített tények sorrendjére nézve is, akkor az ellenfél ügyvédjének fufangja nem fogja őt semmiféle ellenkérdéssel megzavarni, mert a tanú a felismert sajátkezű aláírásában találandja fel nemcsak emlékezetének felfrissítőjét, hanem vallomásának erkölcsi támaszát is.

Persze, ez a jelzett helyes elvi álláspontnak feladását jelentené, de inkább dobassék az oda a gyarló judikatura prédájául, mint a közokiratoknak intézménye és mindazon rendkívüli vitalis érdekek, a melyek rajta csüngnek.

Ime: megint egy visszásság, a mire a tábla felfogása vezet.

mindenekelőtt tisztába, vajjon mi érthető az «ügymenet» alatt, a melynél a tanuknak jelen kell lenniök? Az ügymenet alatt a dolog természeténél fogva csakis a végrendekezési aktus következő lényeges alkatrészeinek összesége érthető, úgymint: a fél személyes akaratnyilvánítása, az okiratnak felolvasása, a fél jóváhagyó kijelentése és az aláírás. Tévednek mindenekelőtt azok, kik azt állítják (a mint a kir. tábla is állítja), hogy a fél akaratát a tanuk előtt «élő szóval» köteles nyilvánítani, ezt a 82. §. épenséggel nem rendeli,* mert csak általában annyit rendel: hogy a végrendekező akaratát «személyesen» jelentse ki.

A *személyes* és *élő szóval* való kijelentés fogalma közt pedig nagy a különbség. Én személyesen jelenthetem ki végakaratomat akként is, hogy egy általam készített kimerítő fogalmazványt adok át a közjegyzőnek a két tanu jelenlétében azon felszólítással, hogy az szóról-szóra írássék be a közjegyzői okiratba, mert az végakaratom.

Vagy pedig: én a tanuk jelenlétében *személyesen* elolvasom (nem *felolvasom*) az akaratomhoz képest már előre elkészített közjegyzői okiratot, és *személyesen* jelentem ki a tanuk előtt, hogy én annak elkészítésére a közjegyzőnek előre utasítást adtam és kijelentem, hogy az akaratomhoz híven vétetett fel stb.

Állíthatná-e most bárki, hogy ha a közjegyző egyéb tekintetben megtartja az okiratfelvételnek szabályait, a végrendelet érvénytelen?

Pedig az eljárás nem az, a mit a végrendeletnek *élő szóval* való kijelentése alatt értünk! Ép oly zavartak a fogalmak az egyes alkatelemek *egymásutánját* illetőleg.

Kérdem ugyanis, vajjon hol állapít meg a törvény az egyes alkatrészek dolgában bizonyos sorrendet? Ily sorrendre a törvény sehol súlyt nem helyez, semmi esetre oly súlyt, hogy annak meg nem tartása az aktus érvénytelenségét vonja maga után. Ha a törvényhozó e súlyos következményt statuálni akarta volna, akkor ezt határozottan ki kellett volna a törvény szövegében fejeznie, vagyis azt, hogy *az egymásutánnak meg nem tartása* az okiratnak érvénytelenségét vonja maga után, vagy legalább ki kellett volna mondania, hogy az egyes alkatrészeknek

* Eltérőleg a bajor törvénytől, a melynek ebbeli pontja szóról-szóra így szól: «Der Disponent hat dem Notare seinen letzten Willen» «mündlich» zu erklären.

egymásutánja: *lényeges kellék*. De még ezt sem mondja a törvény.

Abból, hogy a törvény az egyes rendelkezéseket külön-külön pontokba foglalja, az ellenkező nem következtethető, mert a rendelkezések egyes pontokba való felosztásának csak az a jelentősége, hogy a törvényhozó minden egyes rendelkezés fontosságát hangsúlyozni, illetőleg azt jelezni akarta, hogy minden egyes rendelkezésre döntő súlyt helyez, bár különben akármily sorrendben tartattak meg azok. Hisz a 82. §. *a)*, *b)* és *c)* pontbeli rendelkezéseit megelőzi az abbeli rendelkezés, mely szerint egyéb tekintetekben a közjegyzői okiratra nézve előszabott kellékek is megtartandók, tehát különösen az okirat felolvasása, a fél jóváhagyási kijelentése, az okirat aláírása stb. Ezen rendelkezés pedig külső sorrendben megelőzi a 82. §. *a)* *b)*, *c)* alatti rendelkezéseit — és mégis bizonyosan nem fog senkinek eszébe jutni azt mondani, hogy első sorban írja alá végrendekező a tanukkal együtt a végrendeletet és csak akkor történjék mind az, a mi az *a)*, *b)*, *c)* pontokban mondatik. Csak tartassék meg az egyes alkatrészek azon egymásutánja, a mely az aktus egyes fejleményei, a természetes és logikus sorrendnek megfelel és *csak helyeztessék a tanu azon helyzetbe, hogy teljes alapaossággal győződhessék meg a fél végakaratról és pedig közvetlenül!*

Ennek garantiája pedig elérhető akkor is, ha a fél az okirat felolvasása közben esetleg rendelkezésről-rendekezésre, vagy akár az okirat felolvasása után: minden kétséget kizáró módon jelenti ki végakarátát.

b) De eltekintve a törvény szószerinti értelmétől: *a dolog természeténél és a törvény racionáljánál* fogva sem képez lényeges kelléket az élőszóval való *előző* kijelentés.

1. Foglalkozzunk pedig mindenekelőtt a közjegyző tulajdonképeni hivatásával.

A midőn ugyanis a törvényhozás a közokiratok szerkesztését kizárólag a közjegyző kezébe tette le, azt azon szempont vezérelte, hogy a közjegyző, mint a közönség bizalmának szakértő és elfogulatlan letéteményese, hivatva van a hozzáforduló fél szabad akaratának jogilag megtámadhatlan tartalmat adni, és ha kell, a felet azon törvényes feltételekről kitanítani, melyeknek megtartása mellözhetlen szükséges, hogy a fél akarata

a törvényvel és másoknak törvénybiztosította jogaival össze-
ütközésbe ne jöjjön.

A mindennapi esetek közé tartozik pedig, hogy midőn a fél végrendekezés céljából esetleg már bizonyos megállapodással lép a közjegyző elé, utólag meggyőződik a közjegyző kitanításánál fogva arról, hogy végakarata részben vagy egészben végrehajthatatlan.

A mindennapi esetek közé tartozik különösen, hogy a félnek fogalma sincsen a gyermekeknek törvénybiztosította köteles részéről, a hitvestárs örökségi jogáról, özvegyi jogáról, a közszerzeményről és a vagyon különös természetéből folyó jogokról stb. De miután a közjegyző részéről ezen törvényes institutiokról a kellő kitanításban részesült, készségesen meghajol a jó tanács előtt és végakarata a törvény egyéb rendelkezéseivel összhangzásba hozza.

Ily esetben mikor kezdődik az ügymenet?

Már akkor, midőn a fél végakarata eredeti, de helytelen tartalmában már legelső alkalommal nyilvánította? Szükséges-e tehát, hogy már akkor jelen legyenek a tanuk? és ha a fél a közjegyzővel, mint a szakértő közhiteles bizalmi emberrel tanácskozik, kell-e hogy azok akkor is jelen legyenek? S ha a fél — hogy a hallottakat szellemileg megemészsze — újabb megfontolás végett elhalasztja a végrendekezést, kell-e, hogy azután másod alkalommal is mindjárt vele együttesen lépjenek a tanuk is a közjegyző elé, a midőn a fél talán még mindig nem képes teljesen korrekt, nemcsak akaratának, hanem a törvénynek is megfelelő végrendeletet alkotni, hogy esetleg azután megint újabb megfontolás végett a tanukkal együtt sikertelenül eltávozzék?

Hol van itt megóva az unitas actus? S ha ezt megóvni nem lehet, akkor hát mégis hol kezdődik a tulajdonképeni ügymenet? S ha a tanuknak csakugyan jelen kell lenniök a végrendelet nyilvánításának legelső alkalmától kezdve, vajjon lehet-e követelni a tanuktól, hogy a történekről és a fél akaratának mindenkor nyilvánításáról talán évtizedek után hű vallomást tegyenek?

Nem kell-e feltételezni, hogy épen ez az eljárás zavarja meg a tanukat is, és devalválja a tanuzás értékét és célját is?

Pedig láttuk, hogy mily súlyt fektet a kir. ítélőtábla az

okiratnak teljesen törvényes külalakjával szemben a tanuk gyarló emlékezetére, és láttuk, mily könnyen vezethetők félre a tanuk furfangos kérdésekkel?

Vagy pedig talán helyesebb volna-e, ha a közjegyző az aktus alakításának megmentése végett nem törődve azzal, vajjon törvénybe ütközik-e a végrendelet vagy nem, gépiesen úgy foglalja azt közjegyzői okiratba, a mint azt a fél a tanuk jelenlétében «élő szóval» kijelentette, hogy azután a végakarata az anyagi törvényekbe való ütközés miatt részben vagy egészben megsemmisüljön?

És mégis ily dilemmába jutna a közjegyző, ha a királyi táblának judicaturája szentesíttetnék!

Mindebből tehát az következne, hogy írni és olvasni nem tudó fél közokiratban egyáltalán nem volna képes végrendeletet alkotni, tehát ép azok nem volnának képesek a nagyobb garantiákat nyújtó közhiteles instrumentum jótékonyágát igénybe venni, a kik arra leginkább rászorultak.*

Ime tehát a perhorreskált felfogás nemcsak a közjegyzői közbenjárás céljával különösen, hanem általában a törvényhozó intenciójával is összeütközésben áll.

2. Ezt egyébiránt a contrario a törvény bármely ide vágó rendelkezésével is könnyen indokolhatni még.

A külkellékek tekintetében ugyanis a kétoldali örökösödési szerződések, házassági szerződések (ezek a halálesetre való rendelkezéseik tekintetében), és a halálesetrei ajándékozások is ugyanazon szabályok alá esnek, melyek a végrendeletekre nézve előírvák.

Pedig legtöbbszörre mily szövevényesek ezek, de nemcsak ezek, hanem házaspár közti közös végrendeletek is: különösen a kölcsönösségnél s a legtöbb esetben a különféle bontó, halasztó feltételeknél fogva!

Tessék most még egy intelligens laikustól is követelni, hogy élő szabad szóval ily, néha ívek terjedő végrendelezési intézkedést oly alakban adjon elő a tanuk előtt, hogy azt a

* A 83. §. értelmében ugyanis csak írni és olvasni tudók végrendelete emelhető közjegyzői okiratra, míg az 1876: XVI. t.-cz. 23. és 24. §-a szerinti közjegyzői közbenjárás csak bizonyos előnyt nyújt a végrendekezésnek, de az arról felvett aktus közjegyzői okirat erejével nem bír.

közjegyző változatlanul írásba foglalhassa és tessék most azt követelni a másik féltől, hogy azt ő is külön ép úgy tegye!

No hiszen szép galimatiast tartalmazna az ilyen közjegyzői okirat, ha a közjegyző azt úgy, a mint élő szóval előadatott, írásba foglalná! Hisz a fél arra rendszerint még akkor sem képes, ha a közjegyző részéről már szabatos kitanításban részesült.

A mint tudjuk, a 82. §. egyenesen a bajor törvényből vétetett át, csak hogy nem vette át törvényhozónk a bajor törvénynek azon rendelkezését, a mely így szól: «die Beobachtung der im gegenwärtigen Artikel (60. cikk) vorgeschriebenen Förmlichkeiten is bei *Erbverträgen* nicht erforderlich».

Valóban tehát kíváncsi volnék tudni, vajjon a királyi tábla még ezen közös végrendeletek és kétoldalú halálesetére való rendelkezéseknél is megkövetelné a feleknek *előzőleg élő szóval* történendő akaratnyilvánítását?

Ha igen, akkor kár arra még egy szót is vesztegetni, ha pedig nem, akkor maga vágta el maga alatt a fát.

De annyit bizonyosnak tartok, hogy a törvényhozó ezen kétoldalú és közös végrendeletek dolgában sem gondolkozott így, s ha ez áll, akkor az egyoldalú akarat nyilvánításoknál is más volt a törvényhozó intentiója a királyi tábláénál.

3. Annyi bizonyos, hogy ha a fél a törvény 83. §-a értelmében kész írásbeli végrendeletet ad át a közjegyzőnek közjegyzői okirat erejére emelése végett, akkor nem szükséges, hogy ezen kész végrendelet tartalmát a fél a tanú előtt élő szóval előadja, de még az sem, hogy az a tanúk előtt felolvassassék.

Foglaltassék az okiratban bármily abszurditás és térjen az el a fél akaratától bármily mértékben, az ily végrendelet azután (csak ne legyen kénytelen a közjegyző a közjegyzői törvény 59. §-ának második bekezdését alkalmazni) közjegyzői okirat erejére emeltetik, és érvényes, az ilyen végrendeletet esetleg lelketlen és tapasztalatlan zugirász szerkesztette, az mindegy, ez a királyi tábla előtt bizonyosan nagyobb értékkel bírna, mint a kitanító tanácsadás után minden képzelhető garancia mellett létrejött, de mégis megsemmisített végrendelet.

És ily deductio ad absurdum még akárhány volna felhozható. De talán elég volt ennyi! Csak egy, bár mellékes hát-

rányra kívánok még utalni. Mi sajnos! ismerjük a nálunk dívó perlekedési viszketeget.

Mi közjegyzők különösen tapasztalatból tudjuk a hagyaték tárgyalásokból azt, hogy minden capacitáló és békítő közbenjárásunk daczára nem egyszer csak azon czélból tereltetik az ügy a per útjára, hogy az egyik fél bármennyire is meg van győződve, hogy a végrendelet törvényesen fennáll, pusztán csak azért viszi a dolgot perre, hogy magának a jogos érdekű féltől mintegy erkölcsi pressió által bizonyos konczot biztosítson.

Csak váljék most köztudomásúvá az ítélőtáblának judicaturája, akkor még a legrosszabb hizemű fél is csak biztatást találанд benne a perlekedésre, mert hisz: «hát ha mégis!»

*

Még egy kérdés idézett fel controversiát. Az tudniillik, vajjon szükséges-e, hogy ha a közjegyzői okirat szövegében, tehát részint a bevezető, részint a végzáradéokban külön helyeken már tanusíttatik a 82. §. egyes szabályainak megtartása: hogy e tanusítást a közjegyző az okirat végzáradékaiban egy különös általános mondatban még egyszer ismétlje, vagy nem? Erre a kérdésre más alkalommal vissza fogok térni, szándékom lévén a közjegyző előtti végrendeletekről kimerítő és alapos tanulmányt közzétenni.

E helyütt egyelőre csak egész röviden annyit jelentek ki, hogy ezt szükségesnek határozottan *nem* tartom.

*

Én meg vagyok ugyan győződve, a mint már jeleztem, hogy a kuria a szóban levő ítéletet meg fogja változtatni, de azt hiszem ennek főindoka abban fog állni, hogy sem a tanúk nem vallották, sem másképp sem igazoltatott, hogy a fél a tanúk jelenlétében előzőleg nem nyilvánította volna a végakarátát, de még azon esetre is, hogy a kuria elvileg kijelentené az indokolásban egyszersmind azt is, hogy ily előző kijelentést a törvény a közokirati végrendeletek érvényességének feltételéül elő nem írja, még azon esetre is szükségesnek találom kartársaimnak a következő tanácsot adni, és pedig annál inkább, mert mindaddig, míg a jelenlegi nem szabatosan szövegezett

törvény érvényben fennáll, nincsen arra nézve biztosíték, hogy ha a kuria a kérdéses elvi kijelentést ma megteendi is, azt az egész jövőre nézve fenn is tartandja.

V. A tanulság.

Abból, hogy a judikatura (sajnos más esetekben is) túlságos súlyt tulajdonít a tanúként kihallgatott gyarló ember valóságának, és hogy — a mint már igazoltam — egy minden tekintetben alakszerű, a legnagyobb óvatossággal és szigorral szerkesztett közjegyzői okiratot közhiteles jellegéből teljesen kivetkőzteti, és a közhitelesség súlyát a tanú emlékezetébe helyezi, egy tanúság származik a közjegyzőre. Mert ez nemcsak megdönti a közokirat bizonyítási teoriáját, hanem kiszámíthatlan sérelmeket ejthet a gyakorlati jogéleten, még akkor is, ha a fogyatékoság csak a tanu rossz emlékezetében, de nem egyszersmind elfogultságában, jellemtelenségében és megvesztegethetőségében is keresendő.

A tanúság pedig, a mit le kell vonnunk minden tekintet nélkül arra, vajjon mi lesz az én közjegyzői okiratomnak végleges sorsa, és vajjon különösen az én esetemben ugyan nem határozó legutóbb felvetett elvi kérdést mikép döntendi el a kuria e konkrét esetben: a következő.

Nem tudom ugyanis, vajjon kartársaim, ha e sorokat elolvassák, bátrak lesznek-e még ily famosus judikaturával szemben a 82. §. szerint közjegyzői okiratot felvenni!

Én: *nem!*

Én már egyszer feladtam egyéni meggyőződésemet, és 1888. óta óvatosságból mindig úgy vettem fel a 82. §. szerinti közjegyzői okiratot, mint a szóban lévőt, t. i. mindig előadtam a féllel végakarátát a tanuk előtt *élő szóval* az okirat felolvasása előtt, és okiratomat mégis megsemmisítették!

Elhatároztam tehát magam arra s e gyakorlatot már tényleg követtem is, hogy a midőn valamely *irni és olvasni tudó* fél arra kér fel, hogy a 82. §. szakasz értelmében foglaljam végakarátát közjegyzői okiratba, én ötöt a veszélyekre figyelemztetve, arra bírom, hogy ezen óhajtól álljon el, és azt tanácsolom, hogy első sorban tegye feleslegessé a tanúk közbenjárását, vagyis írja le végrendeletét egész terjedelmében saját-

kezűleg, és adja azt át nekem az 1876: XVI. t.-cz. 23. §-a értelmében való eljárás végett.

Igaz, hogy az ekként letett végrendelet nem válik közjegyzői okirattá, úgy, hogy ha a fél mégis közokiratban kívánná végrendeletét alkotni, akkor neki azt tanácsolom, hogy a szintén általa sajátkezűleg írt, vagy legalább készen hozott végrendelete körül a közjegyzői törvény 83. §-ának alkalmaztatását vegye igénybe.

Nem tagadom, hogy ismételve szívesen állottam rá, és jövőben is rá fogok állani, hogy mindkét esetben, ha a fél akarja: végrendeletének fogalmazványát magam készítem el, hogy azt azután ő sajátkezűleg leírja vagy leíratassa.

Meglehet, hogy azokkal szemben, a kiknek annyira nincsen ínyére, hogy a közjegyző néha kénytelen magánokiratot is szerkeszteni, azon szemrehányásnak teszem ki magamat, hogy sértem a közjegyzői törvény 58. §-át.

De ennek azután azzal állok elébe, hogy vonja felelősségre a judicaturát, ha a közjegyzőt ily dilemmába hozza, és hogy a közjegyző, ha ezen dilemmából szabadulni akar, kénytelen azon eljárást alkalmazni, a mely kevesebb felelősséggel jár, és a mely — ez pedig a fő — a teljes bizalommal hozzáforduló félnek érdekét jobban védi.

Csakhogy ezen expediens nem segít akkor, ha az irni és olvasni *nem* tudó fél alkot végrendeletet, és ezt közjegyzői okiratba akarja foglaltatni, a szerencsétlen 82. §. alkalmaztatása tehát elkerülhetlen. Ily esetben megint legalább három tanunak meghívását követelem, mert ezen esetre — a közjegyző negyediknek tekintetvén — a judicaturának esélyeivel szemben megóvóm a végrendeletet legalább *magánvégrendelet* gyanánt.

Ezen felfogás helyességét nem tartom szükségesnek indokolni, utalok csak arra, hogy ezt a kuria 1886. évi május 7-én kelt 129. számú decisiójával (Dönt. Tár XIV. 194) már megállapította.

Ajánlom kartársaimnak, kövessék példámat mindaddig, míg a jövő codificatiója ily sajnálatra méltó judikaturától meg nem óvand.

Végül megjegyzem, hogy a kuriának ítéletét kartársaimmal annak idejében közölni fogom.

Budapest, 1897. október havában.

Rupp Zsigmond, kir. közjegyző.

A POROSZ KÖZJEGYZŐSÉG.

III.

A porosz közjegyző közhivatalnok. Azonban nem hivatásának természeténél, hanem tételes intézkedések erejénél fogva. Mert az a felfogás, hogy a közhitelesség forrása az államhatalom, lehet ugyan, hogy megfelel a modern alakulásoknak, azonban történelmileg kétségkívül helytelen. Hogy ha a közhitelesség az államfőtől forrásoznék, állami fenségjogot képezne, akkor a közjegyző hivatása természeténél fogva már hivatalnok, amennyiben az államhatalom bizonyos jogosítványait hivatásszerűen és — mint alig képzelhető másként — állami megbízás erejénél fogva gyakorolná. Mondjuk, a mai közjegyzőséget tekintve, ilyen elmélet megállapítható és fentartható volna. Történelmi alappal azonban nem bír. A közhitelesség régentén nem volt a hivatalos, azaz az állam hivatalnokai által kiadott okmányoknak privilegiuma; sőt ellenkezőleg, a közhitelesség fogalma a magánjogforgalom terén keletkezett, régen virágában volt, még mielőtt az igazságügyi igazgatás államosítva lett. A közhitelesség, épen megfordítva, mint az ember föltenni volna hajlandó, nem az államhatóság méhéből eredett, hanem ennek fogalmait és hatásait az államhatóság magának appropriálta. Az államhatalmak terjeszkedő és összpontosító irányzatának folyománya az a tünet, hogy a közjegyzőség idővel mindinkább közhivatalnoki jelleggel ruházódik fel. A közhitelesség logikus consequentiája a közjegyzői okirat végrehajthatósága. Ezt a végrehajthatóságot, mihelyt minden hatóság központjának az államhatalmat képzeljük, nem lehet másképen a közjegyzői okiratra ruházni, mintha a közjegyzőt állami megbízásból funkcionáló közhivatalnoknak deklaráljuk. Minálunk, hol a közjegyzők közhivatalnoki minőségét a törvény egyenesen meg nem állapítja, hanem csak a büntető codex következtetni engedi, ezen határozatlan állapot consequens kifejezésre is jut abban, hogy a végrehajtás bírói rendelet nélkül helyt nem foghat. Franciaországban, hol az okirat végrehajthatósága a közjegyző végrehajtási záradékán kelt közjegyzői rendeleten alapul, a közjegyző közhivatalnoki minőségét (officier public) határozottan kimondja a törvény. A porosz törvényekben hasonló határozottsággal

van megállapítva a közjegyző hivatalnoki minősége; annak daczára, hogy a közjegyzői hatáskör maga a porosz törvények ebbeli álláspontját kevéssé igazolja és hogy itt is el van ismerve, miszerint a közjegyző nem az államhatalom közege. Sőt nincs ország, melynek közjegyzősége annyi szállal belenyúlna az államszolgálat viszonyaiba, mint a porosz. Így Poroszországban a közjegyző működési ideje királyi jóváhagyással felszámítható a bírónak — nyugdíjmegállapításról lévén pedig szó, bármely más hivatalnoknak — szolgálati idejére. A birodalmi törvényszék tagjaira nézve határozottan elő van írva, hogy a közjegyzői pályán töltött idejük, nyugdíjuk megállapításánál egészen olybá vétessék, mint a közsolgálat bármely más ágában, speciálisan a bírói pályán töltött szolgálatuk. Ha mint tanú vagy szakértő hivatik fel a közjegyző oly tényekre vagy körülményekre vonatkozólag, melyek hivatalos működésére, illetve ennek körén belül felmerült eseményekre vonatkoznak, az V. rangosztályba tartozó hivatalnokok számára megállapított napi-díjak és utazási átalány illetik őt, stb.

A porosz közjegyzők *képesítését* illetőleg az egyszerű szabály az, hogy: közjegyzővé kinevezhető mindenki, ki a német szövetséges államok valamelyikében a bírósághoz szükséges képesítést elnyerte. Mindenkorra elveszíti képesítését az, a ki fegyházra, ideiglenesen, a ki hivatalvesztésre, vagy a polgári előjogok elvesztésére (bürgerliche Ehrenrechte) lett elítélve. Képesítéssel nem bíró vagy képesítését elvesztett egyének kinevezése hatálytalan. Olyan intézkedés ez, mely a mi törvényünkben még hiányzik, minélfogva minálunk fölmerülhet a kérdés, hogy működhet-e mint közjegyző olyan egyén, illetve bírnak-e közokirat erejével olyan egyének okiratai, a ki — akár csak tévedésből is — közjegyzővé kineveztetett, holott pld. a képesítéséhez előírt törvényes szolgálati idővel nem bír, vagy ezen szolgálati idő összeszámítása körül tévedés történt. Mindazonáltal a bírói képesítés nem kizárólagos követelménye a közjegyzői kinevezésnek Poroszországban. További előfeltétele ugyanis ez utóbbinak, hogy a kinevezendő hosszabb ügyvédi gyakorlatot tudjon kimutatni. Nincs azonban meghatározva, milyen hosszút. Az ügyvédi gyakorlat, mint a kinevezés előfeltétele, annyiban különbözik a saját törvényünk idevágó intézkedésétől, hogy a közjegyzővé kinevezett kinevezése után is

nemcsak hogy folytathatja az ügyvédséget, hanem egyenesen köteles is azt folytatni; ügyvédség és közjegyzőség szükség-szerűen egyesítve vannak. Természetesen nem minden ügyvéd közjegyző, de minden közjegyző egyúttal ügyvéd is. Kivételt csak az olyan városok képeznek, melyekben a lakosság több mint 50,000 lélek. Ilyen városokban oly bírói képesítéssel bíró egyén is kinevezhető közjegyzővé, a ki nem ügyvédeskedik. Hannoverben közjegyzőség és ügyvédség nincsenek ily mód szükségyszerűleg összekötve. A rajnai közjegyzőség területén, annak francia eredetéhez képest, a két hivatás egyesítése azelőtt egyenesen el volt tiltva. 1888-ban azonban e tilalmat megszüntették, de csak különös szükség esetére. Előfordúl ennek folytán a rajnai közjegyzőség területén is, hogy egyes kisebb helységeken mind a két hivatást egy személy gyakorolja, a legtöbb helyen azonban a két hivatás még tényleg külön van választva.

A kinevezést a király nevében az igazságügyminister eszközli. Külföldiek is kinevezhetők a király különös engedelmével. A kinevezés iránt való kérvények az illető másodfokú bíróság elnökéhez nyújtandók be. A kinevezett oklevelet (Bestallung) kap, mely székhelyét, valamint kerületét is meghatározza. Ezen oklevél kiszolgáltatásával kezdődik a kinevezés hatálya, tekintet nélkül, hogy az esküt az illető letette-e, vagy sem. Elő van ugyan írva ez az eskü, de nem lényeges. A ki előbb hivatalnok vagy bíró volt és ilyen minőségben már esküt tett, az mint közjegyző nem tesz új esküt. Másképp áll az eskü dolga a rajnai részeken. Itt annak letétele lényeges föltétel. Leteendő pedig az illető törvényszék nyilvános ülésében az állás elfoglalása előtt, legkésőbb két hónap alatt a kinevezés megtörténte után, máskülönben a kinevezés hatályát veszti. Az oklevél csak az eskü letétele után lesz kiszolgáltatva. Az eskü letétele előtt fölvetett okiratok semmisek. Az aláírásnak és közjegyzői pecsét lenyomatának az illetékes törvényszéknél megfelelő számban való bemutatása Poroszországban is elő van írva; a megtörtént kinevezésnek a hivatalos lap által való közlése csak a rajnai közjegyzőség területén.

Biztosítékot a porosz közjegyzőnek nem kell letennie. A közjegyzők száma nincs meghatározva. Az igazságügyministerre van bízva, hogy azt szabályozza; a törvény csak azt az

utasítást adja neki, hogy mind a közönség, mind a közjegyzők érdekét szem előtt tartsa, egyrészt gondoskodjék arról, miszerint a közönségnek elegendő számú közjegyző álljon rendelkezésre, másrészt a közjegyzők túlságos száma miatt azok megélhetése ne legyen veszélyeztetve. («Durch zu grosse Vermehrung nicht Nahrungslosigkeit mit ihren schlimmen Folgen herbeigeführt werde» — mondja szószerint az öreg Allgemeine Gerichts-Ordnung.)

Czíme a porosz közjegyzőnek egyszerűen «Notar»; a «királyi» jelző nincs alkalmazásban. Közjegyzőknek, a kik hosszabb ideig működnek, a «Justizrath» címet szokás adományozni. Jellemző ez a határozatlanság a «királyi» jelző alkalmazása körül; az a határozatlanság jut benne kifejezésre, mely a közjegyzőnek az államhatalommal való viszonya tárgyában nálunk is, másutt is még fenforog. Minálunk, hol a közjegyzőnek még a végrehajtási záradékokra sincsen joga, az a jelző inkább hizelgés, mint a hivatal természetével összhangzásban levő characteristicum. Másrészt Franciaországban, hol a közjegyzői imperium a legkifejezettebb, a kinevezésnél csak «titre et état de notaire» adományoztatik és hivalkodásszámba ment, mikor egyes közjegyzők a császárság idejében a «császári» jelzőt használták.

Rangja a porosz közjegyzőnek, értve ez alatt a fokot, a hová az államszolgálatban állók hierarchiájában sorakozik, nincsen. A ki azonban a «Justizrath» címet kapja, az rangot is nyer vele és pedig a czimzetes tanácsosok második osztályában, hová a Hofrath, Commerzienrath és Amtsrath is tartozik.

A közjegyzők pecsétje tekintetében elő van írva, hogy annak köralakúnak és 34 mm. átméretűnek kell lennie. Középen a pecsét a porosz sást tartalmazza, köriratában pedig a közjegyző kereszt és vezetéknevét, valamint e szavakat: «Notar im Bezirk des königlich-preussischen Oberlandesgericht in...» A lakhely kitétele közjegyzői pecséten csak a rajnai közjegyzőség területén követeltetik. Kautsuk pecsétnek használata el van tiltva. Czímtábláknak az irodahelyiség elé való felfüggesztését Poroszországban illetlennek tartják.

A közjegyző székhelyét a kinevezési okmány határozza meg. Poroszországban a székhely nem olyan kiszögellő jelentőségű, mint nálunk, a hol a közjegyzői állás és a közjegyzői székhely

egészen összeforrvá vannak és közjegyző székhely nélkül nem is gondolható. Poroszországban, hol a kinevezendő már ügyvédi gyakorlatot kell hogy folytasson és mint ilyen, bizonyos székhelylyel kell hogy birjon, a közjegyzővé való kinevezés első sorban egy minősítvénynyel való felruházást jelent és a székhely inkább mint e minőség következménye, semmint annak előfeltétele vétetik tekintetbe. Mindazonáltal, mint érintők, a székhely minden esetben meg lesz határozva, sőt 100,000 lakosnál nagyobb városokban a székhely a város bizonyos meghatározott kerületére is szorítható. Nincs azonban kizárva, hogy a közjegyző mint ügyvéd, irodáját más helyen tartsa. A székhelyet a porosz törvény nemcsak az irodára, hanem a magánlakásra is érti. A rajnai jog területén, a ki lakását a székhelye gyanánt megjelölt helyen kívül tartja, olybá tekintendő, mint a ki hivataláról lemondott. Mindazonáltal a közjegyző, úgy mint minálunk, székhelyén kívül is vehet fel okiratokat, t. i. közjegyzői kerületének határain belül, azzal a különbséggel, hogy miután a porosz közjegyzőnek hatásköre azon egész másodfolyamodású törvényszék területére kiterjed, a melyre kinevezése szól, ebbeli jogosítványa területileg hasonlíthatlanul tágabb, mint minálunk, egyrészt, másrészt pedig ebbeli jogosítványával az összes többi, ugyanazon másodfolyamodású törvényszék területére kinevezett kartársaival concurrál. Ez a területi hatáskör különben Poroszországban nem oly szigorúan korlátolt, mint minálunk. Eltekintve attól, hogy mint ügyfelének képviselője, a porosz közjegyző, úgy mint a mienk is, az egész országban eljárhat, figyelemre méltó az a szabály, melynek nálunk analogonja nem létezik, hogy t. i. csak maga a tanusítás tényéről kivántatik meg, miszerint a közjegyző területén belül esköztöltessék, a tanusítandó tény, illetve személyes tapasztalat a kerületén kívül történhetett vagy szereztethetett. A mi viszonyainkra alkalmazva ez annyit jelentene, hogy pld. egy budapesti közjegyző Eperjesen, jelenlétében történt tényeket, Budapestre visszatérve, irodájában jegyzőkönyvileg tanusíthatna, a mi, mint tudjuk, ki van zárva. Nemcsak, hanem a területi hatáskör áthágásának következményei sem oly szigorúak Poroszországban, mint nálunk. A rajnai és hannoveri közjegyzőség területén ugyan semmis az okmány, melyet a közjegyző a saját főtörvényszékének területén kívül vesz fel, a tulajdonképeni porosz

közjegyzőség területén azonban nem s a következményei az ilyen hatáskör-áthágásnak csak fegyelmieliek lehetnek.

A *szabadságolás* dolgában a porosz törvény nagylelkűbb a mienknél. A közjegyzőnek egyáltalán nem kell szabadságot, vagy — mint mi mondjuk — távozási engedélyt kérnie, ha betegség által van akadályozva, vagy mivel katonai gyakorlatokon, vagy esküdti szolgálatra lett felhíva, vagy mert, mint képviselőnek a képviselőház, vagy a birodalmi tanácsnak ülésein kell részt vennie. Egyéb esetekben négy hétig maradhat el székhelyéről, ha különben főtörvényszékének területén tartózkodik, egy hétig, ha azon kívül jár, a nélkül, hogy szabadságra vagy engedélyre volna szüksége. Mégis, az első esetben, ha t. i. főtörvényszékének kerületén belül marad, már akár hivatalos járat, akár magánügy okozza székhelyétől való távollétét, az első hét lefolytával távollétét és azután visszaérkezését az illető törvényszéki elnöknek be kell jelentenie. Négy hétig terjedő szabadságot a törvényszék elnöke, nyolcz hétig terjedőt a főtörvényszék elnöke, ennél hosszabbat az igazságügyminister engedélyez. A törvénykezési szünet tartamára négy hétnél hosszabb szabadságot is a törvényszéki elnök ad. A hannoveri közjegyzőség területén a közjegyző csak hat hónál nagyobb időre terjedő távollét esetére köteles szabadságot kérni és pedig az illető törvényszék elnökétől. A rajnai közjegyzői rendtartás semmi intézkedést nem tartalmaz a szabadságolás tárgyában. Ugyanez áll különben a francia törvényről is. Itt tehát a közjegyző egyáltalán nincs akadályozva abban, hogy székhelyéről hosszabb-rövidebb időre eltávozzék. Persze, ha a körülményekből világos, hogy a közjegyző székhelyét végleg elhagyta, úgy az illető felügyeleti hatóság a székhely újabb betöltéséről fog intézkedni.

A *helyettesítés* intézményét e lapokban már egyszer megbeszéltük. Csak esetről-esetre van annak helye, mindig határozott időre és az igazságügyminister engedélyétől föltételezetten, amennyiben a közjegyzőnek távollétét — s egyedül távollét esetében van helye a helyettesítésnek — nyomós okok teszik indokolttá (eine durch erhebliche Gründe gerechtfertigte Abwesenheit). A helyettesnek, kit maga a közjegyző jelöl ki, bírói képesítéssel kell birnia és a helyettesítéshez előzetesen beleegyezését kell adnia. Mindazonáltal, daczára annak, hogy a

törvény helyettesítést csak a közjegyző távollétére enged meg, a már egyszer kirendelt helyettes, ha csak az igazságügy-minister a kitűzött idő lejárta előtt a felhatalmazást újból vissza nem vonja, vagy a közjegyző maga az irodát újból át nem veszi, tovább működhetik mind az ideig, a melyre felhatalmazása szól, bár a közjegyző időközben székhelyére vissza is tér. Olyan intézkedés, mely valószínűleg sokszor lesz arra felhasználva, hogy vele a törvénynek indokolatlan szigora kijátszassék. A helyettes, működésének megkezdése előtt a törvényszék elnökénél esküt tesz és ugyanott aláírását benyújtja. Működése idejében eszközölt közjegyzői ténykedéseért a helyettesített közjegyzővel együtt egyetemlegesen felelős. Felelőssége azonban nemcsak harmadik személyek irányában van, hanem a helyettesített közjegyzővel szemben is. Mindazonáltal a közjegyzőnek utasításait saját ügyködése körül nem tartozik követni. Aláírásánál helyettesi minőségét megjelöli és mellette a helyettesített közjegyző pecsétjét használja. Mindazok a személyes viszonyok, a melyek a közjegyzőt valamely ügyben való közbenjárástól eltiltják, a helyettesre is mérvadóak, ki ezenfelül ugyanezeket az akadályokat saját személyes viszonyai-ból kifolyólag is szemmel tartani köteles. A helyettesített közjegyző az ügyködéstől el van tiltva mindaddig, míg a helyettesítés tart, mindazonáltal áll itt is az, a mit a területi hatáskör áthágásának eseténél láttunk, hogy t. i. az ilyen, jogosulatlanul felvett okiratok azért még nem semmisek. A helyettesített közjegyző bármikor, tehát még a helyettesítésre kitűzött időtartam lefolyása előtt is megint átveheti irodáját, mi által a helyettesítés megszűnik. A helyettesített közjegyző halála a helyettesítést nem szünteti meg. A helyettes által az irodában felvett okmányok nem semmisek akkor sem, ha a helyettesítési jogosítvány bármi okból már lejárt volna, mivelhogy a porosz törvény e kérdés megítélésénél a meghatalmazás analogiájából indul ki, melynél fogva az annak megszűnte után a meghatalmazott részéről eszközölt eljárás a jóhiszemű harmadiknak ártalmára nem lehet. A helyettesítés kezdete és vége az ügykönyvben megjelölendő. Fizetését a helyettes a közjegyzőtől kapja.

Az a közjegyző, a ki távollétére nem akarja magát helyettesíttetni, irattárát egy, székhelyén vagy a szomszéd székhelyen

levő közjegyzőnek őrizetére bízhatja. Ennek az eljárásnak az a hatálya, hogy a távollevő közjegyző irattárában levő okiratokról a megbízott közjegyző hiteles kiadványokat adhat ki. Egyebekben azonban nincs jogosítva helyette ügyködni. Nincs is szükség reá, mert ha megkeresik, a saját nevében is ügyködhetik, tekintve, hogy minden egyes közjegyzőnek területi hatásköre az illető másodfokú bíróság egész területére kiterjed.

A mennyiben a távollevő közjegyző ily módon az esetleg szükségessé váló kiadványozásokról nem gondoskodott, a székhelyén levő bíróság (Amtsgericht) ugyanazzal a hatálylyal hivatalból a maga őrizetébe veheti az illető közjegyző irattárát, ha valamely fél, a kinek egy hiteles kiadványra van szüksége, ez iránt megkeresi.

Az őrizetbe adás ténye külsőleg egyszerűen az iroda, vagy akár csak az irattár-szekrény kulcsainak átadásában állhat.

(Folyt. köv.)

A közjegyzői törvény revisiójának kérdéséhez.

A központi bizottság elkészítette azt a tervezetet a közjegyzői hatáskör kitágítása és általában a közjegyzői törvénynek közvetlenül kívánatos és szükséges revisiója tárgyában, melynek kidolgozásával a bizottságot az utolsó egyleti közgyűlés megbizta. Ezen, az igazságügyministerhez intézendő felirat alakjában készült tervezetről már előkészítési stádiumában több ízben szót tettünk. Ezúttal minden megjegyzés nélkül közöljük a dolgozat egész szövegét, fõntartván magunknak, hogy annak érdemére később visszatérjünk.

A dolgozat szövege a következő:

Nagyméltóságú Minister Úr!

Magyarország közjegyzői kara által szervezett országos egyletünk tevékenységének egyik célja az, hogy a közjegyzői intézmény fejlődését és tökéletesítését társas közreműködésünkkel előmozdítsuk és a fejlődés akadályainak elhárítására közreműködjünk.

Ennek a célnak eléréséhez vezető módokat legalaposabban, legilletékesebben egyletünk jelölheti meg, mert eltekintve

attól, hogy a közjegyzői intézménynek felvirágzása a közjegyzőknek legsajátlagosabb érdekét képezi, ezen érdeket nem tekintve, az ország jogéletének közérdeke, mint első és fő tekintet csak azoktól nyerhet legalaposabb, legbiztosabb tájékoztatást, a kik a közjegyzőség gyakorlati kezeléséből merített tapasztalatok alapján legbehatóbban ismerik a közjegyzői működésnek a jogfejlődésre szolgáló befolyását.

Országos egyletünk hatásköre az egész országra kiterjedt, ezt a tapasztalást az ország minden részéből összegyűjtött adatok alapján egész összességében, általánosan és egységesen összhangban szolgáltatathatjuk oly törvényhozási művelethez, a mely a jogintézmények, és ezek közt a közjegyzőségnek rendezéséhez, reformjához és fejlesztéséhez szükségesek.

Országos egyletünk mindenkor nagy figyelemmel kíséri a közjegyzőség körében felmerülő fejleményeket és habár egyletünk az ezen intézmény szervezetében rejlő több lényeges hiba felismerése mellett mindig azt a véleményt táplálta, hogy a törvényhozás az ország közművelődésének, népesedésének és a közgazdasági és jogügyleteknek folytonos emelkedése mellett az ezekkel szorosban kapcsolatos közjegyzőség fejlesztését is előbb-utóbb érvényesítendő, különösen pedig méltán vártuk a kedvező fejlődést az 1894. évi XVI-ik törvényczikkben szabályozott örökösödési eljárási törvény megalkotása alkalmával, a mikor magunk is kérelemmel járultunk az intézményt fejlesztő intézkedéseknek ezen törvény szövegébe való felvételéhez; de mégis miután ezt a kedvező fejlődést mindeztideig épen nem értük el, sőt a mi akkori előterjesztéseink és kérelmünknek mellőzése által az említett örökösödési eljárás a közjegyzők helyzetét tetemesen kedvezőtlenebbé tette: — ennél fogva országos egyletünk hibát követne el az egylet kitűzött célja ellen, hogy ha az említett 1894. évi XVI. t.-cz. gyakorlati életbeléptetése óta lefolyt 2 évi idő után szerzett bőséges tapasztalatok mellett, még most is elmulasztaná a közjegyzőség okszerű fejlődésének törvényhozás útján való sürgetését és az e tekintetben alkalmas és már nagyon időszerűvé vált lépések megtételét.

Excellentiád által többször alkalmilag tett nyilatkozatából meggyőződést szereztünk arról, hogy Excellentiád a közjegyzői intézményt az ország jogéletének közérdeke szempontjából a jogintézmények közt egyik leghathatósabb közegnek tekinti

és ennek az intézménynek javítását figyelemmel kíséri és óhajtja.

Egész bizalommal eltelve nyújtjuk be tehát az erre vonatkozó előterjesztésünket, a melynek benyújtására egyletünk alapszabályaiban meghatározott feladatunk folytán most már hathatósan utalva is vagyunk. Ezzel a bizodalommal jelentjük ki nyíltan Nagyméltóságod előtt azt a meggyőződésünket, hogy a magyar közjegyzőség nincs a fejlődésnek azon a fokán, a melyen a mi meggyőződésünk szerint épen az állami jogéletnek közérdekéből annak lenni kellene.

Hiányzik a mi intézményünk szervezetében a közbizalomnak, a közhitelességnek az a foka, a mely nélkül a közjegyzőség az egyes közegeknek minden buzgósága mellett sem képes az igazságszolgáltatás keretében azt a teljes jogbiztosságot nyújtani, a melynek elérése épen állami célját képezi intézményünk fennállásának.

Súlyosan érezzük, hogy a közjegyző azokban a teendőikben, melyeket bírósági megbízásból teljesít, a bíróságok változó kegyének befolyása alatt áll, sőt alá van vetve a bíróságok által belátásukra önkényileg kiszabható bírság-büntetéseknek is, holott a közjegyzők működése és hatáskörükhez tartozó tevékenységök felett a kamara és a külön fegyelmi bíróság gyakorol felettes hatóságot. Egy harmadik büntető hatóság beavatkozása tehát csakis illetőségi zürzavar okozója és a közjegyzőséghez szükségkép kötött közbizalom megrontója. Tapasztaljuk továbbá, hogy az ügyvédi karnál, valamint a törvényhozók nagy részénél, még mindig bizonyos idegenkedés áll fenn a közjegyzőség irányában. Tapasztaljuk ezenkívül, hogy a községi jegyzők, a kik jogügyletek kötése körüli működésére még jogi képzettségök hiánya mellett is szintén fel vannak hatalmazva, határozott ellenszenvet tanúsítanak a kir. közjegyzők működése ellen, minél fogva azoknak jogügyletekbe való szabad beavatkozása a kontárkodás és a zugírászat terjesztésének alapoka. Minthogy pedig a községi jegyzők közvetlen befolyással bírnak a népre, az ügyfeleknek bizalma a közjegyzőség irányában nagyon ingatag.

A közjegyzőség tehát épen a közbizalom és a közhitelesség szempontjából, leglényegesebb létfeltételére vonatkozólag nem nyer a törvényből kellő táplálékot.

Továbbá hibája a közjegyzőség jelen szervezetének az á. méltatlanság, hogy a törvény nagy mennyiségben díjtalanul követel a közjegyzőtől ingyen munkálatokat, olyanokat, amelyek irodai felszerelés és a segédszemélyzet szaporítása és így nagyobb kiadások beruházása nélkül épen nem teljesíthetők, melyekre ingyen foglalkozó segédszemélyzetet nem találhat, mely ingyen munkálatok által tehát a közjegyzők irányában méltatlanság és igaztalanság történik.

Ezen kívül szintén hiba van a közjegyzőség szervezete körül a tekintetben, hogy a tudományos képzettség előfeltételével járó munkálatokért a díjszabás nemcsak a teljesített munkával nincs arányban, de még a díj mértéke is mindez ideig nem a jelen korbeli, hanem a régi pénzérték, a régi költségek, forgalmi és drágasági viszonyokhoz van mennyiség és számszerű arányban szabva.

Ezekben állnak általánosságban véve a közjegyzőség szervezetének és a közjegyzők hatáskörének lényeges hiányai és tökéletlenségei. Ezek által vagyunk utalva arra, hogy Nagyméltóságodat mély tisztelettel kérjük, kegyeskedjék az ország jogéletére és a jogrendre mély befolyással bíró közjegyzői intézmény javítására és a közjegyzők hatáskörének ezzel kapcsolatos módosítására nézve a törvényhozás elébe törvényjavaslatot beadni.

Tudjuk mi, hogy ily törvényjavaslat összeállításához az általunk fentebb jelzett általános okok felemlítése nem elegendő és bővebb indokolást kívánnak. Ily részletesebb indokok állanak kifogyhatatlan számban rendelkezésünkre. Nyújtják azokat nekünk azok a gyakorlati adatok, a melyeket egyletünk az egész országra kiterjedő társasműködés mellett összegyűjtött és segítségünkre vannak ebben más előhaladott államokban fennálló közjegyzőségek szervezetének összehasonlításából merített tanuságok.

Részletesebb indokainkat tehát a közjegyzőségre vonatkozó törvényeknek mindazon részeire nézve, a melyekre a törvényhozás módosító intézkedése most már nemcsak időszerű és szükséges, hanem a közjegyzőség hivatásának reputációja szempontjából elkerülhetetlen és halaszthatatlan is — következőkben terjesztjük elő:

I. A közjegyzők hatásköre.

Az 1874. évi törvényhozás bölcseségére vall, hogy a magyar közjegyzői intézmény megalkotásánál a francia-bajor közjegyzői törvényeket vette alapul. Ez a magyar közjegyzőségnek oly előnyöket biztosított (területi szervezés autonóm jogokkal, közjegyzői okirat végrehajthatósága, a tényleges közjegyzői gyakorlat követelménye a minősítés egyik feltétele gyanánt, fegyelmi hatalom, stb.) a milyenekkel egy német közjegyzőség, még az osztrák sem dicsekedhetik.

A hatáskör dolgában azonban az 1874. évi törvényhozás tevékenysége befejezetlen maradt, mert kénytelen volt az ebbeli munkát a jövő törvényhozásnak átengedni, hogy az akkoriban oly erélyesen felkarolt általános codificatióknak egyik-másik utóbb létesítendő lényeges alkotásával (különösen a telekkönyvi reformmal és örökösödési eljárással, stb.) szerves összhangzásba hozassék.

Hogy az intézmény jövője akkoriban mily kecsesítő volt, mutatja két élénken hangoztatott követelmény, t. i. a közjegyzői kényszer telekkönyvi ügyekben és a közjegyzőnek önálló, bár még korlátolt hatásköre hagyatéki ügyekben. Ez utóbbi követelmény különösen kifejezést nyert az 1874. évi közjegyzői törvény alapjául szolgált kormányjavaslatban, a melyről alantabb különösen is szó leszen.

Persze hatalmasan támogatták az akkori igazságügyi kormányt és a törvényhozást a közvélemény, különösen jogéletünk hivatott tényezői: a felsőbb bíróságok, az összes ügyvédi egyletek, a kereskedelmi kamarák, stb., a melyek az intézményt lelkesen felkarolták.

A későbbi törvényhozások azonban a várakozásoknak nem feleltek meg, egész munkálkodásuk foltozkodás, miközben az épületből itt-ott még egy-egy követ is kibontottak.

Munkálkodásukba nagyon belejátszott a politika.

Így csakis politikai tekintetek befolyása alatt ejtették el a közjegyzői qualificatióknak fennebb jelzett feltételét, mely következményeiben annyi sérelmet okoz és favorizálták a municipális elemeket az egyébként üdvös gyámhatósági ügyekről szóló törvénnyel, mely törvény az örökösödési eljárást a municipális árvaszékekre ruházta és a szolgabírák és községi jegy-

zöket, kik legnagyobbbrészt nélkülözik a szakavatottságot és jogqualificatiót, mint árvaszéki kiküldötteket a kir. közjegyzőkkel egyenlő színvonalra emelte.

És ezzel maga a törvényhozás keltette fel az antagonismust az említett elemek és a közjegyzők közt, mihez nemsokára járult az ügyvédeknek antagonismusa is, kik a közjegyzőségben keresetük megszorítását látták; e részben az ügyvédi kamarák és gyűlések tárgyalásaira utalunk.

A lelkesedést, mely intézményünk meghonosítását üdvözölte, a szerencsétlen antagonismus nemsokára ellenszenvvé változtatta.

És íme, az intézmény antagonistái, a megyei elemek és ügyvédek a parlamentben is nemsokára túlsúlyra vergődnek és különösen jogi reform-kérdésekben vezérszerepet visznek, a mely legalább a közjegyzői intézmény, illetőleg a parlament tevékenységét elzsibbasztja és azt egészen más irányba tereli. Ily körülmények közt nem csoda, hogy az erélyesen sürgetett reformból, mely az intézményt betetőzni volna hivatva, úgy a mint e reform a különben több tekintetben üdvös 1886. évi VII. t.-cikkbe foglaltatott, torzszülött lett és nem csoda, hogy az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. t.-cz. is, legalább a közjegyzői hatáskörét és ennek függetlenségét illetőleg, célját tévesztette.

A midőn tehát ily negativ, sőt retrográd eredmény mellett az intézmény barátai a rég várt reformot, — az épületnek betetőzését újból sürgetni kénytelenek, — senkinek sincs joga utalni arra, hogy hisz a törvényhozás a közjegyzői intézménnyel csak nem rég foglalkozott.

Ezen szempontokat azért kellett előrebocsátanunk, hogy megmutassuk, hol akadt meg az építkezés, — hol kell tehát azt folytatni.

A mi most a közjegyző tulajdonképeni hatáskörét illeti:

A) A magánokiratok kérdése sokkal nagyobb jelentőséggel bír, mint az első tekintetre látszik.

Minden kinálkozó alkalommal és a kérdés fontosságának megfelelő alapossággal már minden oldalról kifejtettük azt: mennyire indokolatlan és sérelmes a magánokiratok felvételének tilalma.

Az ebbeli indokokat nem ismétljük, és pedig egyszerűen

azért, mert ma már nem képzelhetünk embert, — akár jogászt, akár laicust, ki józan eszével megítélni képes nem volna, hogy a jogélet e tilalmat nem tűri meg.

Ez alkalommal csak azokat az indokokat kívánjuk megvilágítani, melyek az 1874. évi törvényhozást e tilalom statuálására, a későbbi törvényhozást pedig minden józan kapacitálás ellenében a tilalom fentartására birták, daczára, hogy az alantabb kifejtendő francia gyakorlattól eltekintve — Európában, sőt mondhatnánk az egész világon nincsen állam, — mely ezen tilalmat ismerné. Az 1874. évi törvényhozást, bár codifikálási munkálkodásában a többi törvényhozások fölé emelkedett és üdvös alapelveket valósított meg, nem volt ment a felületeségtől és kapkodástól akkor, a midőn — különösen a recipiált jogelveket nemzeti sajátosságunkhoz és egyéb jogintézményeinkhez átídomítva rendszerbe iparkodott foglalni.

Ennek kell tulajdonítani azon számtalan ellenmondást, hézagot és pongyolaságot — melyek az alapelveiben különben oly üdvös közjegyzői törvényt jellemzik.

És mégis, legalább a közjegyzői törvényt illetőleg, nem szabad elitélnünk az 1874. évi törvényhozást, mert mentségül szolgál, hogy egy teljesen új, hazánkban még ismeretlen jogintézményt gyakorlati tapasztalatok nélkül és a nélkül kellett meghonosítania, hogy képes lett volna azt szerves összhangzásba hozni oly jogintézményekkel, a melyeknek megalkotása még csak a jövőnek volt fentartva.

Visszatérve a magánokiratok kérdésére, megállapíthatjuk, hogy — a midőn az 1874. évi törvényhozásunk azok felvételének tilalmát a közjegyzők irányában kimondotta, feltűnő tévedésből indul ki.

a) Tudjuk, hogy a törvényhozás egyebek közt a francia munkát vette közjegyzői intézményünk alapjául.

Nincsen ugyan francia positiv törvény, mely a közjegyzőnek a magánokirat felvételét megtiltaná, de e tilalmat évszázados gyakorlat állapította meg és ezen nincs mit csodálkoznunk.

Franciaországban ugyanis évszázadok óta következetesen el van választva a perenkivüli eljárás a peres eljárástól és az előbbi majdnem kizárólag a közjegyző kezében van, kivel jelentéktelenebb ügyekben kivételesen csak a békebíró concurrál,

és az egyes jogtényezők hatásköre élesen el van egymástól választva.

Így különösen: az okirat szerkesztésével kizárólag a közjegyző foglalkozik, és az ügyvédnek, (úgy az avocat, mint az avoué) eszébe sem jut: perenkivüli ügyekben okiratot szerkeszteni.

Franciaországban továbbá nincsen zugirászat, nincsenek kör- és községi jegyzők, kiket statutumok a zugirászat privilegiumával felruháznának, és különösen politikai szolgálatban levők a zugirászatra még gondolni sem mernek.

Mi következik ebből? Az, — hogy ha a közjegyzői okirat alakszerűsége némileg terhesebbé is tenné az eljárást, az okirat szerkesztése mégis kizárólag a közjegyzőnek marad — s épen ennek köszönhető Franciaországban az, hogy míg egyrészt a közjegyző még a vidéken is tisztességesen képes megélni, úgy másrészt Franciaországban a közjegyzői állások oly mérvben voltak szaporíthatók (közel 7000-re, hogy a közjegyzőknek sokkal könnyebb hozzáférhetése végett, az egész közönség a közjegyzői intézmény jótékony szolgálatát igénybe veheti.

De következik még az is, hogy az egész okiratszerkesztés a leghivatottabb kezekben marad, a mi pedig leginkább a közönség érdeke.

Ellenben mi a következménye a tilalomnak Magyarországon?

Éppen az ellenkező. A törvény a tilalommal az ügyvédeknek (mi ugyan még nem volna szerencsétlenség) és a zugirászosoknak a magánokiratok felvételére privilegiumot ad, az okiratszerkesztésnek javarészt az arra legelső sorban hivatott közjegyzőtől elvonja, ennek tisztességes megélhetését megszorítja és a privilegizált és nem privilegizált zugirászat felburjánzását elősegíti.

Persze ideális szempontból mily szépen lehet hangoztatni, hogy ha már a közjegyző a közhitelesség attributumával ruháztatik fel, akkor csakis közhiteles okiratokat szerkesztszen, és a tilalom barátai ugyancsak a francia példára utalva igen tetszetősen mondhatják, hogy ime Franciaországban is csak közokiratokat vesz fel a közjegyző. Sőt, hogy a tilalom híveinek segítsünk, arra is utalunk, hogy a gyakorlat és törvény Franciaországban az okiratoknak közhitelességére oly súlyt fektetnek,

annyira perhorrescálják a magánokiratokat, hogy azokon még az aláírások hitelesítését is csak kivételesen engedik meg.*

Igen ám, csak hogy a francia gyakorlat képes ezen ideális czélt a gyakorlati életben megvalósítani, mert a mint láttuk, az okiratszerkesztést minden egyéb faktort kizárva a közjegyzők kezébe teszi le.

Ezzel persze az 1874. törvényhozás nem számolt.

b) De teljesen eltekintve a mondottaktól, — a magyar közjegyző, hiteles okirataival egyáltalán nem versenyezhet az ügyvéd és zugirászosokkal egyrészt az eljárási mód nehézkesebb ünnepélyességénél fogva, másrészt különösen a közjegyzői okiratok hiteles kiadványozásával egybekötött idővesztés és költségtöbbletnél fogva.

c) És most a francia közjegyzői törvénynek még egy igen fontos újabb sajátságára kell utalnunk, mely legalább az utóbb kiemelt hátrányt paralizálja.

Mig tudniillik a többi államok közjegyzői törvényei rendelkeznek, hogy a közjegyző az okiratok eredetijét kivétel nélkül visszatartva irattárában őrizze s a feleknek csak hiteles kiadványt szolgáltatson ki, — addig a francia törvény számtalan esetben megengedi, hogy a közjegyző a feleknek az általuk aláírt eredeti közjegyzői okiratot (az ősiratot) magát adja ki.

Ez áll különösen az életbenlét — tanúsítások, meghatalmazások — ténytanúskodási okiratok (actes de notariété) hasznábér-, bérlet-, kamat-, nyugdíj-, élet-járadékokról szóló nyugták és általában mindazon ügyek esetében, a melyek vagy jelentéktelenek, vagy pedig jelentőségük csak átmeneti, vagyis épen azon ügyletek esetében, melyeknél a magánokirat felvétele (házt idő és költségkimelés czélszerűbbnek tüntet fel) megengedhető.

A törvény ezen positiv rendelkezését Franciaországban a gyakorlat kiterjesztette különösen a titkos végrendeletek tárgyában felveendő úgynevezett felirati közjegyzői okiraatra, az «acte de suscription» a házassági engedélyekre, kötvényekre

* Rendszerint csak — kereskedelmi ügyletek okiratain, főleg cégjegyzéseken, — váltókon stb. a francia semmitőszék 1858. május 17-én kelt döntvénye, — lásd Dallos Recueil Periodic, Année 1860. továbbá Garnier Répertoire de l'Enregistrement, — Dallos, Législation 5 stb.

300 frank értékig, ha nyilvankönyvi bevezetés alapjául nem szolgálnak stb.

Ily esetekben tehát a bélyeg csak egyszer alkalmaztatik és az egész munkatöbbletet csak az okirat bevezető- és végzáradéka képezi.

Az 1874. évi magyar törvényhozásunk a francia törvény e sajátosságát igen helyesen mellőzte, csak hogy ezáltal egyszerismind tényleg súlyosbította az amugy is terhes tilalom következményeit.

És vajjon fel lehet-e a törvényhozást menteni azon szemrehányástól, hogy, ha már átültetendőnek tartotta a kérdéses tilalmat, ezt csakis a közjegyző, tehát a tulajdonképeni okirat-szerkesztő terhére tette — vagyis azt tehát az ügyvédekre — de még a zúgírásokra is ki nem terjesztette?

Ismételjük, hogy csak az 1874. évi törvényhozás ebbeli feltűnő téves kiindulási pontját akartuk kimutatni — és tartózkodtunk azon számtalan nyomós indokok felsorolásától, a melyek a mi gyakorlati életünkből merítve, a tilalom absurdum voltát igazolják.

B) A közjegyzői kényszert az 1874. évi törvényhozás bezárólag az osztrák közjegyzői törvényből vette át, a mely megint a bajor mintájára a francia törvényre támaszkodik.

Nem tartozik ide a francia közjegyzői kényszernek ismeretése és annak indokolása: * Franciaországban — mint egyéb más intézménynek, a közjegyzői kényszernek is más a jelentősége, mint nálunk. Józan törvényhozási politika pedig hazánkban az 1874. évi törvényhozás által meghonosított közjegyzői kényszert — egyrészt meg fogja szorítani, de másrészt ki fogja terjeszteni.

A midőn pedig közjegyzői kényszerről szólunk, mindenekelőtt a tulajdonképeni kényszerrel kívánunk röviden foglalkozni, mely alatt azon törvényszabályt értjük, mely szerint valamely jogügylet, sub poena nullitatis közjegyzői okirat felvételéhez van kötve. — Ily kényszer bizonyos korlátolt mértékben jogosult, sőt ma már mellőzhetetlenül szükséges is. És pedig a következő esetekben, úgymint:

* A code civil 278., 283., 284., 346., 392., 398., 854., 931., 932., 971., 976., 1007., 1075., 1250., 1394., 1395., 1396., 1397., 1441., 1451., 2103., 2127., 2158., 2199. stb. cikkeit, — az 1791. márczius 6—27-én alkotott törvény 10. §-át stb.

a) Törvényhozásunk, igen helyesen, a vagyoni jogi ügyleteket jegyések és házastársak közt közjegyzői kényszer alá vonja. Nem akarjuk a kormányelőterjesztések és a képviselőház bizottságának ebbeli indokolását ismételni, a mely ezen kényszer szükségét házastársak által könnyen kijátszható harmadik személyek — jóhiszemű hitelezők oltalma szempontjából támogatja, — csak kiegészítjük ezen indokokat azokkal, melyek a hitveseknek, de különösen jegyéseknek egymásközi viszonyából felhozhatók.

A gyengéd viszony, a melyben a felek az eljegyzés, illetőleg a házasság kötelékénél fogva vannak, a kölcsönös érdekek higgadt, elfogulatlan mérlegelését és megbeszélését gyakran kizárja. Okvetetlenül szükséges tehát egy oly szakértő és elfogulatlan közegnek közbenjárása, ki törvéynél fogva a közbizalom letéteményese és kit semmi sem feszélyez abban, hogy mind a két felet esetleg külön-külön bizalmasan meghallgassa és a jogviszonyról és a célbavett jogügylet hatásáról és következményeiről tárgyilagosan kitanítsa.

Az ebbeli közjegyzői kényszer szükségét egyébiránt a közjegyzőségnek még legnagyobb ellenségei sem vonják kétségbe, a törvény ebbeli rendelkezései tehát fentartandók.

Hasonló függő viszonyban, illetőleg erkölcsi kényszerhelyzetben mint a házastársak, vannak a szülők és gyermekek.

De az ezek jogügyletei közül csakis az életjáradéki szerződéseket értjük, a melyekkel a szülők, ingatlan vagyonukat még életükben gyermekeiknek adják át tulajdonul és maguknak egyes kikötvényeket (szabad lakás, haszonélvezet, bizonyos szolgálmányokat készpénzben vagy terményekben stb.) tartanak fenn. Számtalan eset fordult elő, hogy az élénk, de idővel talán muló érzélgés megzavarta a szülők higgadt gondolkozását, kik azután később keservesen tapasztalják, hogy meggondolatlanságukban vagyonukat egész életükre visszavonhatatlanul kiadták a kezükből és bánatukat csak súlyosbítja azon körülmény, hogy korábban meghalt gyermeküket esetleg oly utódok követik, kikre nem szállott át a vagyonnal elődjük hálaérzete és gyengédsége a szülők iránt, ha ugyan ez egyáltalán létezett. Valóban siralmas családi állapotokat teremtenek ezen okiratok, ha azokat nem gyakorlott jogász, hanem főleg zúgírász szerkeszti, mert ez utóbbi nem ismeri az ily szerződések jogi természetét

és feltételeit és nincs neki kellő jogérzéke arra, hogy az átruházók jogait biztosítsa. Bár ily esetekben oltalomra rendszerint csak az átruházók szorulnak, mégis azt tartjuk, hogy ezen ügyleteket azon óvatosságnál fogva, melyet rendszerinti szövevényességük igényel, — a jogszerzők érdekében is a következő szakaszokban tárgyalandó közjegyzői kényszer alá kell vonni, annál inkább, mert az ily szerződések rendszerint a falusi községekben vannak napirenden, — és így a zugirászoknak leginkább adnak alkalmat a veszélyes kontárkodásra.

Egyelőre azonban nem tartanánk czélszerűnek ezen tulajdonképeni közjegyzői kényszer kiterjesztését egyéb ügyletekre.

b) Más természetű megint a közjegyzőkényszer, mely közjegyzői okirattal bizonyos előnyt, különösen valamely félnek oltalmazását czélozza, de melynek elmulasztása a jogügyletet nem érvényteleníti.

Az 1874. évi törvényhozás az érzéki fogyatkozásban szenvedők bizonyos jogügyleteit a tulajdonképeni közjegyzői kényszer alá vonta. Azt hisszük, hogy ezzel a törvényhozás túl ment a célon, mert a vakok, süketek stb. oltalmazását akként is elérné, ha dekretálná, hogy ily érzéki fogyatkozásban szenvedők jogi kötelezettséget csak közjegyzői okiratban vállalhatnak. Tovább menve, megkárosítaná őket, ha a magánokiratot a másik fél, kinek az terhére van, megsemmisíttetheti.

Ugyanazon szempont alá esnek az állami felügyelet alatt álló közintézetek és közalapítványok jogügyletei is.

Igen fontos a közjegyzői kényszer kérdése az ingatlanokat és ingatlanokra bekebelezett jogokat tárgyzó jogügyletek tekintetében.

Ismételjük a mit a bevezetésben mondtunk, hogy meggyőződésünk szerint, ha a telekkönyvi törvény szintén 1874-ben alkottatott volna, a törvényhozás akkori elfogulatlanságában mellőzhetlenül gondoskodott volna mindazon garantiákról, a melyeket az ingatlanok tulajdonának biztonsága és a reálhitel oly hangosan (persze eddig sikertelenül) követel és az előtérbe toltta volna a közjegyzői kényszer kérdését az ingatlanok forgalmának dolgában is.

E tekintetben is egy sajátságos unikummal dicsekedhetünk mi magyarok; míg — t. i. nem létezik jogállam, mely (akár telekkönyvi, akár jelzálogintézménnyel rendelkezik), a köz-

jegyzői kényszer meg nem honosította volna, — a magyar törvényhozó az egyedüli, a mely azt eddig perhorreskálta (ezt is csak politikai okokból) és így védtelenül hagyta azon érdekeket, melyeken a telekkönyvi intézmény legsarkalatosabb, de egyszersmind legüdvösebb elve: a publicitási elv, néha a legjobb hiszeműség mellett is orvosolhatlan sérelmeket ejthet. Bár a telekkönyvi rendelet 150. §-ának fatális három évét ministeri rendelet megrövidítette, ma nálunk az elévülési határidőn belül még mindig csak egy egyszerű kézbesítőnek eljárásában fekszik a telekkönyvi jogbiztonságnak súlya.

Tudjuk, hogy 1874-ben a képviselőház jogügyi bizottságában még az ingatlanok jogforgalmára nézve is a tulajdonképeni közjegyzői kényszer mellett történtek tekintélyes felszólalások. A törvényhozás azonban az ebbeli közjegyzői kényszer kérdését a telekkönyvi törvényben vélte megoldandónak, mire persze még nem került a sor. De azért mégis volt alkalmunk a kormány- és az úgynevezett közvéleménynek e kérdéssel foglalkozni és pedig 1886. évben.

De mennyire változott meg a hangulat 1886-ig! Emlékeztünkben van még azon szenvedélyes, de ép oly elfogult harcz, a mely akkoriban a kormányt a javasolt egyszerű hitelesítési kényszerével visszavonulásra készítette. Lesz még alkalmunk ezen megszügyenítő jelenséggel alaposabban foglalkozni.

De hogy mennyire nem volt igaza a kormány és törvényhozásnak, azt legfényesebben mutatja az, hogy a gyakorlati élet önszántából iparkodik pótolni azt, a mit a törvényhozás mulasztott.

Alig létezik ugyanis tekintélyesebb takarékpénztár és egyéb pénzügyintézet, a mely kölcsön és egyéb ügyleteinél nem követelné a közjegyzői okiratot, teszik azt nagyobb czégek és mindazon felek is, kik magas intelligenciájuknál fogva a közjegyzői okirat jótéteményét felismerik.

De mit használ, ha például követeli is az illető jogszerző a közjegyzői okirat felvételét, a midőn az utolsó telekkönyvi állapot még nem is hitelesített esetleg zugirász által szerkesztett magánokiraton alapszik, a mely telekkönyvi állapot tehát a telekkönyvi elévülési határidőn belül a bár közjegyzői okirat alkalmazása mellett szerzett jogoknak megsemmisítését is maga után vonhatja! Igaz, hogy az óvatos fél rendszerint követeli is

az utolsó telekkönyvi állapot jogerőre emelkedésének bizonyítását; de mit használ a jogerőre emelkedésnek még birói megállapítása is, a midőn ez nem a felek közvetlen meghallgatása, nem az előző okirat garanciája alapján, hanem az intelligencia alantabb fokon álló, egyszerű kézbesítő által bemutatott kézbesítő ív alapján állapíttatik meg, mely téves vagy hamis lehet!

Csak gyűjtene a kormány adatokat arról, hogy mennyi sérelem és visszaélés történik e téren, váratlan eredményt tapasztalna.

Köteteket lehetne írni annak demonstrálására, mennyire elutasíthatlan az állam kötelessége, e részben megfelelő garanciákról gondoskodni, de mi csak ismételve arra utalunk, hogy nem létezik állam, a mely ily garanciákat fel nem állított volna.

Azon kérdésre most, vajjon a telekkönyvi intézmény, tekintettel hazánk viszonyaira és népünk sajátságaira, mily garanciákat követelne, de egyszersmind meg is türne, mi kijelentjük, hogy a tulajdonképeni közjegyzői kényszert, a melyről fennebb szólottunk, telekkönyvi ügyekben felesleges és terhes intézménynek találjuk, mi, legalább átmenetül, elégséges garanciát találunk abban is, ha bármily közhiteles alakban nyer kifejezést az ingatlan nyilvánkönyvi tulajdonosa, illetőleg a hitelezőnek akarata, mely az ő javára bevezetett nyilvánkönyvi jognak megszüntetését, átruházását, korlátozását, vagy bármily tekintetben való megváltoztatását czélozza; mert ha közhiteles alakban kiállított okirat alapján vezetett be a nyilvánkönyvi jognak bárminemű változása, ez az ezen változtatás alapján jogokat nyert későbbi személyeket az elévülési határidő letelte előtt is megóvjja.

És ezért kimondandó lenne azon szabály, (ismételjük egyelőre átmenetül), hogy telekkönyvi «bekebelezés» csak oly okirat alapján rendelhető el, a melyen a nyilvánkönyvi jogot feladó fél aláírása közjegyzőileg hitelesítve van.

E hitelesítési kényszert azonban a mellőzhetlen garanciák minimumának tartjuk.

Ezen hitelesítési kényszer pedig mint csak egyoldalú, vagyis olyan, a mely ki nem terjesztetnék egyúttal a jogszerző fél aláírásának hitelesítésére is, bizonyosan sokkal enyhébb elbírálás alá esik a kormány által 1886-ban javasolt hitelesítési kényszernél, mely mindkét fél aláírásának hitelesítését követelte,

és pedig annál inkább, mert már csak a közel jövőben várható a telekkönyvi hatóságnak általános decentralizálása, illetőleg a társas bíróságoktól a járásbíróságokra való átruházása és várható a közjegyzői hatáskörnek megfelelő kiterjesztésével a közjegyzői állásoknak szaporítása, illetőleg minden telekkönyvi hatóság székhelyén való felállítása is.

Elviselhető továbbá ezen hitelesítési kényszer azért is, mert az a jogügylet érvényességét nem érinti és nem zárja ki azt sem, hogy a nem hitelesített okirat alapján az illető jogszerző fél jogának biztosítását, illetőleg telekkönyvi előjegyzését kérheti.

De nem ok nélkül hangoztatjuk, hogy ezen hitelesítési kényszer, mint minimum is csak átmeneti intézkedésnek tekinthető mindaddig, míg a végleges telekkönyvi reform fel nem vétetik, mert a hitelesítési kényszer mindig csak félszeg intézkedés marad, a mennyiben nem biztosítja az okirat benső tartalmának helyességét, illetőleg nem azt, hogy az illető okiratban mindkét fél akarata helyes és kimerítő kifejezést találjon úgy, hogy meggyőződésünk szerint a jövő törvényhozás kénytelen lesz egy lépéssel tovább menve, általában kimondani a szabályt, hogy a telekkönyvi jogok bekebelezésére nemcsak csupán a jogot feladó fél aláírásának hitelesítése, hanem a jogügyletnek közjegyzői okiratba foglalása legyen szükséges.

Az aláírás hitelesítésével, mint átmeneti intézkedéssel azonban csak azon garancia érhető el, a melyet az ingatlanforgalom és reálhitelek megkövetel, de azzal még nincs kimerítve azon intézkedés, melyet különös oltalmat igénylő személyek érdeke megkíván.

Már fentebb javasoltattak azon óvó intézkedések, a melyek jegyesek és házastársak, szülők és gyermekek, érzékeny foglalkozottak, állami felügyelet alatt álló pénzügyintézetek és alapítványok érdekében szükségesek.

Ingatlanokat vagy nyilvánkönyvi jogokat tárgyaló jogügyleteknél azonban, a publicitási elvnel fogva tovább kell menni az írni és olvasni nem tudó felek érdekében; ezek kézjegyének hitelesítése korántsem elégséges garancia, ellenkezőleg, a ki írni olvasni nem tud, az intelligencia oly alantas fokon áll, hogy rendszerint nem képes felfogni valamely szövevényesebb jogügyletnek tartalmát és egész jövőre való kihatását és ép

azért ezek vannak leginkább kitéve zúgírási, kontárkodás veszélyeinek.

Mellőzhetlenül szükségesnek tartjuk tehát írni és olvasni nem tudók érdekében már most is azt, a mit fennebb a jövőreform gyanánt hangoztattunk, — vagyis szükségesnek tartjuk kimondandónak azt: hogy írni és olvasni nem tudó nyilvánkönyvi tulajdonos, illetőleg hitelező terhére a jog átváltoztatásának bekebelezése csak közokirat alapján rendelhető el.

II. Az örökösödési eljárást illetőleg.

Hagyatéki ügyekben az 1874. évi XXXV. tcz. alapjául szolgáló kormányjavaslat és az 1874. évi képviselőház jogügyi bizottságának megállapodásaival szemben (a közjegyző ebbeli hatáskörének önállósága és függetlensége tekintetében) a mai állapot sajnálatra méltó hanyatlást tüntet fel. Ezen, részben a bajor és részben a francia törvényre támaszkodó kormányjavaslat szerint (l. 128. §-t.) a közjegyző nem a bíróság részéről átruházott, hanem önálló, független és kizárólagos hatáskörben járt volna el, — ha azzal az örökhagyó végrendeletében vagy valamely közokiratban megbizta; ily esetben különösen ő lett volna feljogosítva, minden birói beavatkozás nélkül az örökségi javak leltározására és biztosítására, a gyámhatósággal való közvetlen érintkezésre, az érdekeltekkel az osztályrészek megállapítása végett való tárgyalásokra, sőt még az örökségnek «átadására» is.

De az örökhagyó részéről való megbízatás hiányában is köteles lett volna a bíróság a leltározást és a hitelezők összehívását, ha a vagyon értéke vagy holléte kivételképen más intézkedést nem tesz szükségessé — továbbá az osztályegyezség megkísérlését — (ez utóbbit azonban minden esetre) a közjegyzőre bizni, akár hivatalból, akár a felek kérelmére indított volna meg az eljárás (125. és 127. §§.).

A központi bizottmány azonban az ebbeli javaslatokat érdemleges tárgyalás alá nem bocsátotta, mert az akkori igazságügy-minister úr a bizottmányban oda nyilatkozott, hogy a képviselőház elé az örökségi eljárásról legközelebb törvényjavaslatot fog terjeszteni, a minek folytán a bizottmány a hagyatéki eljárást az idézett törvény XI. fejezete értelmében csak ideig-

lenesen szabályozta, a melylyel egyelőre a birói megbizási rendszert fentartotta.

Az igazságügyminister úr szavát nemsokára be is váltotta, de az ebbeli javaslatában előttünk ismeretlen okokból előbbi javaslatától — bár azt főelveiben a képviselőház jogügyi bizottsága már elfogadta volt — eltért és az azelőtt mintául szolgált bajor törvényt mellőzve, az osztrák törvényhez közeledett és ezzel a közjegyző hatáskörének függetlenségét elejtette, de ezen újabb törvényjavaslat szerint a közjegyző — bár csak a bíróság részéről átruházott hatáskörben járt volna el — ettől mégis sokkal függetlenebb lett volna, mint most, a mennyiben ugyanis az ő hatáskörébe tartozott volna a halálesetfelvételnél és a hagyaték biztosítása körüli intézkedéseknek kiegészítése, a végrendelet kihirdetése, a leltározásnak elrendelése és fogantatása, sőt még az örökösök és hagyományosok bekebelezési kérvényének a telekkönyvi hatósághoz (a hagyatéki bíróság mellőzése mellett) való beküldése, a közvetlen levelezés a bíróságok és gyámhatóságokkal, és ezeken kívül mindazon teendők, a melyek a közjegyzőt a mai hagyatéki eljárás szerint is megilletik.

De még az 1874. évi XXXV. tcz. is terjedelmesebb hatáskört biztosított a közjegyzőnek, mint a mai törvény, a mennyiben a 124. §. szerint a közjegyző hatáskörébe mindazon intézkedéseket utalta — (ha a bíróság részéről az örökösödési eljárás vezetésével megbízást nyert) a melyek az 1868. évi XLIV. tcz. 563. és következő §§-ban meg vannak szabva (a 125. §-ban taxative felsorolt intézkedéseknek egyedüli kivételével) és ezen kívül fentartotta a közjegyző függetlenségét örökösödési ügyekben azon esetre is, ha az örökösödési osztály megtételére a közjegyzőt az örökösök oly esetben bizták meg, a melynél hivatalos birói eljárásnak nincs helye (128. §.).

Azon szép jövő tehát, a melyet az 1874. évi törvényhozás kilátásba helyezett, nem valósult meg nemcsak a közjegyzőség, hanem az örökösödési eljárásnak is hátrányára, sőt még a tulajdonképeni birói hivatás hátrányára is, bár méltánylandó a későbbi törvényhozásoknak azon intézkedése, a mely szerint örökösödési ügyekben a bár egyszerű birói biztossá degradált kir. közjegyzőnek legalább kizárólagos és kötelező megbízatását megszabta.

Ha tehát majd a jövő reform megvalósítására kerülend a sor, vissza kell menni az 1874. évi XXXV. tcz. kiindulási pontjául szolgált fennebb ismertetett kormányjavaslatra és a képviselőház jogügyi bizottságának javaslatára nemcsak, hanem egy lépéssel még tovább is kell menni.

Szükségesnek tartjuk mindenekelőtt a közjegyzőnek, mint koordinált közegnek a bíróságtól való függetlenítését megállapítani. A mi pedig a hatáskör kiterjesztését illeti: a közjegyzőre előleges birói megbízás nélkül is mindazon intézkedések volna ruházandók, melyek hagyatéki ügyekben már a haláleset-felvétel után megteendőek; különösen pedig a haláleset kiegészítése (l. az említett kormányjavaslat 93. §-át), a végrendelet kihirdetése (95. §.), a községi előjáróságoknak a hagyaték előleges biztosítása körüli intézkedéseinek megvizsgálása és általuk történendő kiegészítése, ugyanazoknak a leltározás foganatosítása vagy kiegészítése iránti felszólítása (99. §.) saját székelyén a hagyaték biztosítása és leltározása, az összes bármilyen érdekeltekkel való tárgyalás, az osztályegyezség megállapítása, a gyámhatósággal esetleg gyám kirendelése és az eljárás gyámhatósági jóváhagyása végett való levelezés, — bizonyos esetekben ügygondnok kirendelése, hirdetmény kibocsátása, a hagyatéki vagyonnak tényleges felosztása, illetőleg az osztály teljesítése, a hagyatéki gondnok esetleg végrendeleti végrehajtó számadásainak elintézése, szóval mindazon intézkedések, a melyek a halálesetről felvételtől kezdve a hagyaték átadásáig szükségesek, — sőt magának a hagyatéki átadás tervezetének elkészítése is.

A mi pedig a bíróságnak volna fentartandó, ezek csak a következő intézkedések volnának, ugymint: pénzbírságok kiszabása, illetőleg kényszereszközök alkalmazása azok terhére, kik a közjegyző idézésének meg nem felelnek, hagyatéki gondnok kirendelése és elmozdítása, és a hagyaték átadása, illetőleg örökségi és hagyományi bizonyítvány kiszolgáltatása, ez utóbbi intézkedések annyiban, a mennyiben a hagyatéki eljárásnak az 1894. évi törvényhozás 98—106. §§-ban lefektetett elvek továbbra is fentartatnának.

A közjegyzői hatáskörnek ebbeli reformálását mintegy előkészítve látjuk már az 1894. évi XVI. tcz. egyes rendelkezéseivel.

E törvénycikkek szerint ugyanis (már az 1896. évi VII. tcz. mintájára) a bíróság köteles a hagyatéki eljárással kizárólag közjegyzőt bizni meg, tehát még maga a bíróság sem tárgyalhatja le a hagyatékot. Ime tehát a közjegyzői hatáskör kizárólagossága.

A törvény továbbá feljogosítja a közjegyzőt bizonyos esetekben gondnoknak kirendelésére és hirdetménynek kibocsátására, ime tehát ezek megint oly functiók, a melyek eddig a bírónak voltak fentartva.

A hagyatéki eljárás továbbá a collegiális bíróságokról a kir. járásbíróságokra, tehát egyes bíróságokra ruházott át. Ha pedig a hagyatéki eljárást egyes birói személy teljesen függetlenül intézheti el, akkor nem képzelhető aggály az ellen, hogy az, mint ép oly önálló hatáskör a közjegyzőre ruháztassék, mert a közjegyző úgy tudományos minősítése, mint esküje, bizalmi és közhiteles minőségénél és szigorú fegyelmi szabályainál fogva legalább is annyi bizalmat érdemel, úgy a törvényhozás, mint a közönség részéről, mint a járásbíró; — és mert másrészt a közjegyzőt eljárásában a vele közvetlenül és szabadon érintkező örökösök maguk és kiskorúak esetében, ezenkívül a gyámhatóság is ellenőrzik.

Ime tehát, a törvényhozás azon sajnós, nem kedvező hangulat daczára, a mely 1874 után a közjegyzőséggel szemben, a részben ismert okoknál fogva nyilvánult, mégis önkényt lépésről-lépésre közeledett a közjegyzőség óhajtott reformjához.

És ez már a közjegyző tulajdonképeni hivatásánál fogva is helyes, mert a közjegyzőt ép úgy megilleti a tulajdonképeni hivatásának természeténél fogva az önálló hatáskör hagyatéki ügyekben, mint a törvény által átruházott egyéb önálló hatáskör.

A midőn ugyanis a közjegyző mint okiratszerkesztő jogosítva és kötelezve van azon jogviszonyt alaposan megvizsgálni, a mely alapul szolgál a létesítendő jogügyletnek, és a mint köteles mindazon feltételekről gondoskodni, melyek e jogügylet correctnességét a rendelkező felek akaratnyilvánításának hű kifejezését biztosítják és a mint köteles ezen jogügyletről a törvény alaki szabályainak is megfelelő okiratot konstruálni, épúgy csak ugyanazon hivatást teljesíti a közjegyző, a midőn a fenforgó örökösödési jogviszonyt, különösen az esetleges végrendeletnek alakszerűségét és törvényességét is megvizsgálja és megállapítja.

pítja, és az ezen általa is megállapított jogviszony alapján az érdekelt örökösöknek az örökség tárgya felett való megállapodásait az osztályegyességről felveendő okiratba foglalja; mert e tekintetben is a közjegyző, mint önálló tény tanúsító jogviszonyt megállapító és okiratot szerkesztő közeg jár el. Így fogja fel a közjegyző hivatását az egyéb tekintetben is mintául szolgáló francia és bajor törvény is, sőt részben a sokszor említett kormányjavaslat is.

És midőn törvényhozásunk később ezen álláspontot elhagyván, ismét visszatért a birói biztos rendszerre, ez csakis annak tulajdonítható, hogy az osztrák rendszer megzavarta. Erre az első lépés az volt, hogy a magyar törvényhozás az osztrák rendszernek «átadassék», beszavatolási rendszerét törvényünkbe meggondolatlanul átültette ott, a hol az a magyar örökségi jog sarkalatos alapelveivel merő összeütközésben áll.

Sohasem lett volna szabad a magyar törvényhozásnak az «átadás» kifejezését a törvénykönyvbe igtatni, mert az megfelelő ugyan az osztrák «haereditas jacens» elvének, a melynél fogva az örökösre átszáll ugyan örökhagyó halálával az örökségi jog, de az a tulajdonképeni dologi tulajdonjogot csak a bírótól kapja, ki azt neki «átadja», míg hazánkban az «eo ipso» sarkalatos jogelvénel fogva az örökös az örökhagyó halálával már a korlátlan tulajdont is megszerzi és arról minden birói hozzájárulás nélkül azonnal rendelkezhetik is. A magyar törvény szerint tehát a bíróság közbenjárására a hagyaték birtokba vétele (átadása) céljából szükség nincs, minek csak természetes folyamánya, hogy a mennyiben az örökösök a fenforgó körülményeknél fogva valamely szakértő, közhiteles közeg közbenjárására szorultak, ehhez a bíróság teljes mellőzése mellett fordulhassanak is; a bíróság közbenjárása csakis arra szorítkozhatván, hogy az örökségi jognak a telekkönyvbe való bevezetését vagy pedig valamely lekötött ingóvagyon kiadását egyszerűen csak elismerje. Egyébiránt ezen elvet már az új örökösödési eljárási törvény is kifejezte ez örökségi és hagyományi bizonyítvány intézményének meghonosításával.

Ha pedig ez mind így van, szóval, ha a hagyatéki eljárás vezetése a közjegyző hatáskörébe, mint hivatásához tartozó, törvénytől fogva utasítható, akkor a helyes törvényhozási politika nem hunyhat szemet azon rendkívüli előnyök elől sem,

a melyek a közjegyző ekkénti önálló hatáskörének megszabása által eléretnének.

Ezen előnyök: az eljárás gyorsítása, a feleknek a bíróság részéről való mintegy gyámkodásának megszüntetése, és a mi fő, a bíróságnak megkimélése és lehetővé tétele annak, hogy a bíró egész idejét kizárólag tulajdonképeni hivatására fordítsa, mely rendkívül jelentőségű előnyhöz még a takarékosági szempont is járul.

III. Birói megbízások.

A birói megbízások dolgában azon elvet kell érvényesíteni, hogy az egész perenkívüli eljárásban mindazon functiók, a melyek természetüknél fogva nem kifolyása a tulajdonképeni birói hatalomnak, a közjegyzőre ruházandók, bár csak mint birói megbízottra és pedig nem permissive, hanem kötelezőleg; mert csak akkor leszen a közjegyző függése a bíróságtól elviselhető, ha a közjegyző megbízatása nem a bíró jóindulatától függ.

Az pedig, hogy addig, míg a jogszolgáltatás reformja az egész perenkívüli eljárást át nem karolandja, a közjegyzőnek birói megbízott gyanánt való alkalmaztatása kiterjesztessék, azt a jövő reform előkészítésén, továbbá az eljárás gyorsításán és egyszerűsítésén, a közjegyzőnek tisztességes megélhetésének előmozdításán kívül a már fennebb hangoztatott azon cél teszi szükségessé, hogy a bíró egész idejét és erejét tulajdonképeni hivatásának szentelhesse.

Különösen szükségesnek tartjuk:

1. Hogy az 1874. évi XXXV. t. cz. 130. §-a a hitbizományi javak és csódtömégek leltározása tekintetében, a melyet az 1886. évi VII. t.-cz. 34. §-a minden ok nélkül megszorított, ismét visszaállíttassék.

2. Hogy a mi részben szintén már az idézett törvényczikk 131. §-ban meg volt állapítva, úgy ingatlanok, mint ingóknak árverése, a csőd és örökösödési ügyekben kizárólag a közjegyzőre ruháztassék.

A mi különösen az örökösödési eljárás folyamában eladandó ingatlanoknak árverését illeti, ez azon esetre, ha a jelzálogos terhek tekintetében nem mutatkozik szükségesnek az árverésnek a végrehajtási eljárás hatályával való megtartása,

olyatén módon szabályzandó, hogy az örökösöknek rendelkezési joga az árverési feltételek megállapítása, a határidők kitűzése, a vételár felosztása stb. tekintetében elégséges ok nélkül meg ne szoríttassék.

3. Bármilyen alkalomból bírósággal árverezett ingatlanok vételárának és csődtömegnek felosztása (bizonyos minimumon felül) kötelezőleg lenne a közjegyzőre ruházandó, a mint azt az 1870-es években ismételve kibocsátott igazságügyministeri rendeletek is megszabták.

4. Végre a csődbiztosi eljárás, a mint ezt szintén a csődtörvény alapjául szolgáló kormányjavaslat is tervezte — szintén kötelezőleg közjegyzőre volna ruházandó, a többi közt abból az okból, mert azok a teendők, a melyeket a törvény a csődbiztos, és pedig a törvényszék valamelyik tagjára hárított, a bíróságok munkaterhét felette emelik, holott azok a teendők tulajdonképen nem a bírói hivatás körébe tartoznak, és míg egyrészt a bíróságokat szükségtelenül elvonják a bírói teendőktől, másrészt a kincstárnak esnek nyomós terhére.

(Befejezés következik.)

